

FFCs Historia

Tapio Bergholm:

FFCs historia

(Finlands Fackförbunds Centralorganisation)

Bilder: Ammattiyhdistysarkisto,
Palkkatyöläinen and Työväen Arkisto
Översättning: Riitta Kaljunen
ISBN 978-951-714-257-1
Valkealan Painokarelia 2008

Tapio Bergholm:

FFCs historia

Landsorganisationen i Finland 1907–1930,
Finlands Fackföreningars Centralförbund 1930–1969 och
Finlands Fackförbunds Centralorganisation 1969–

I Finland användes allmänt barnarbetskraft. Herdarna, pigorna, buden och springpojckarna var några av barnens yrkesbenämningar. Här är barnen med i pappersvirkeskolonn på Kymi bruk på 1920-talet.

Bild: A. Hedman/Arbetsarkivet.

Inledning

Fackföreningsverksamheten hade redan på 1800-talet långa traditioner i England, Tyskland och Frankrike. I de nordiska länderna reglerade riksomfattande kollektivavtal från och med början av 1900-talet arbetsmarknadsrelationer inom flera branscher. I Danmark, Norge och Sverige hade fackföreningsrörelsen redan på 1920- och 1930-talen ett stort inflytande i samhället. I Finland ansågs fackföreningsrörelsen ända till vinterkriget inte vara samhällsdugligt, och medlemsantalet var litet ända till år 1945.

Riksomfattande kollektivavtal blev allmänna efter andra världskriget. Arbetsmarknadsparternas förhandlingsrelationer förbättrades och deras inflytande ökade i början av 1960-talet. De första inkomstpolitiska uppgörelserna som ingicks i slutet av 1960-talet förstärkte fackföreningsrörelsens verksamhetsförutsättningar. Fackförbundens organisatoriska styrka ökade och organiseringsgraden stabiliserade sig i Finland på 1970-talet på en ny hög nivå. Ur internationellt perspektiv är den finländska fackföreningsrörelsen i början av det nya årtusendet exceptionellt stark. Denna framställning erbjuder en synvinkel på arbetsmarknadshistorien genom att sätta sig in i utvecklingen av nuvarande FFC och dess föregångare.

Finland i slutet av 1800-talet

År 1809 hade Finland införlivats med tsardömet Ryssland som ett autonomt storfurstendöme. Samhället liknade dagens utvecklingsländer: nativiteten och dödligheten var höga, det var ont om kapital, arbetets produktivitet var låg och trafikförbindelserna dåliga. Levnadsstandarden i detta glest bebyggda land var låg. Lantbruket var befolkningens huvudnäring. En sen vår, torka, rikligt regn eller köld kunde förstöra skörden. Väderleksförhållandena påverkade således levnadsförhållandena för majoriteten av befolkningen. I Finland upplevdes den sista stora hungerkatastrofen i Europa, när spannmåls-skördarna åren 1867–1869 på grund av dåliga väderleksförhållanden var exceptionellt dåliga. Hungersnöden tillspetsades och fick tragiska följder på grund av senatens överksamhet.

I Finland fanns endast få ekonomiskt utvecklade områden. Rederiverksamheten och textilindustrin utvecklades under första hälften av 1800-talet. Den ekonomiska tillväxten fick så småningom fart, när de nya kanalerna, järnvägarna och landsvägarna kopplade Finlands inland allt tätare till den internationella marknaden. Efterfrågan på råvirke, sågad vara och träslip ökade. Skogarna som tidigare hade varit värdelösa omvandlades till värdefullt råmaterial. Detta ledde till en kapitalistisk brytning på landsbygden, industrin började växa och trafikförbindelserna förbättrades. Byggandet av kanaler, järnvägar och landsvägar ökade rörligheten av arbetskraften. De nya trafiklederna åter förbättrade möjligheterna att 'gå efter arbetet'. De för kapitalismen karakteristiska kredit- och kapitalmarknaderna började utvecklas.

Statsmakten hävde olika restriktioner som hade reglerat handeln och industrin: skråväsendet avskaffades år 1868 och år 1879 stadgades näringsfriheten. Arbetstagarens skyldighet att stå i någon arbetsgivares tjänst och 'under hela städjan' vara underställd arbetsgivaren upphörde, när det lagenliga skyddet avskaffades år 1883. Arbetstagaren fick en större frihet att sälja sin arbetskraft, ändå de som sålde sin arbetskraft stod i en svag ställning. Det fanns billig arbetskraft till buds för lantgårdar, byggplatser, industrin, affärer och förmögna stadshushåll, när landsbygdens obesuttna befolkning ökade i slutet av 1800-talet.

Medborgarsamhället började utformas när tidningar och föreningar grundades. Arbetarnas första föreningar grundades redan på 1850-talet. De koncentrerade sig på bildningsintressen och ömsesidigt bistånd. Den organisatoriska verksamhetens genombrott skedde i Finland på 1880-talet. Då grundade intelligentian och företagen också de första arbetarföreningarna i Finland. År 1884 grundade V. J. von Wright Helsingfors Arbetarförening som samlade dessa föreningar i riksomfattande samarbete. Den så kallade wrightska arbetarrörelsen ville avhjälpa missförhållanden i samhället som höll på att industrialiseras, och förhindra tillspetsandet av sociala motsättningar.

På 1890-talet blev den wrightska arbetarrörelsen starkare, och samtidigt spred de socialistiska ideologierna sig i arbetarföre-

ningarna. Depressionen och arbetslösheten bidrog till socialismens genombrott. I början av det ekonomiska uppsvinget framhävde det röda strejkåret 1896 i Helsingfors konflikten mellan arbetet och kapitalet. Arbetarradikalismen växte sig starkare i de största städerna. Arbetarföreningarnas möte i Åbo 1899 grundade på socialisternas initiativ Finlands arbetarparti. Partikongressen i Forssa år 1903 antog ett socialistiskt program och bytte partiets namn till Socialdemokratiske partiet (SDP).

På 1800-talet var Finland ett lantbruksland. Nationalekonomin berodde i stor utsträckning på väderleksförhållandena. En god skörd medförde välstånd medan ett missväxtår medförde problem. I Finlands lantbruk tydde man sig på häst- och människomuskler ända till 1950-talet.

Bild: Arvi Matilainen/Fackföreningsarkivet.

De första fackförbunden

Till en början var det yrkesgrupperna som slog vakt om solidariteten mellan arbetstagarna. Därefter tog de på yrkes-, arbetsplats- eller ortsbasis verksamma sjuk- och begravningsbidragskassorna hand om uppgiften. Arbetstagarna som hade varit utomlands på gesällresor

eller i lära samt tidningarna förmedlade information om fackföreningsverksamheten i andra länder. I och med att anställningsförhållandena blev friare blev också motsättningarna mellan arbetsgivarna och arbetstagarna öppnare, när en arbetstagare kunde gå i strejk eller säga upp sig. Utländska impulser, arbetarbefolkningens traditionella samarbete och konflikterna med arbetsgivarna skapade förutsättningar för den finländska fackföreningsverksamhetens start.

Boktryckarna i Helsingfors grundade en förening år 1885. Målarna, skraddarna, plåt- och kopparslagarna, snickarna, murarna och skomakarna fick egna fackavdelningar. I många av dem fanns också arbetsgivare med. De första fackavdelningarna för kvinnor grundades före århundradeskiftet. Sömmerskorna, butikbiträdena och tjänarinnorna banade vägen för kvinnornas organisering.

Den wrightska arbetarrörelsen stödde den fackliga organiseringen. Inom flera branscher grundades fackavdelningar av arbetsgivare eller arbetsledare. Helsingfors Arbetarförening ändrade år 1887 sina stadgar så att man kunde grunda fackavdelningar som dess underavdelningar. Fackföreningsrörelsen var starkast i huvudstaden. Fackavdelningarna grundade år 1889 Helsingfors centralkommitté som en lokal centralorganisation. Dessa organisationsmodeller spred sig också i andra stora städer.

Radikaliseringen ledde inom arbetarföreningarna och den fackliga verksamheten till en boskillnad med arbetsgivarna. De började öppet motsätta sig sina anställdas fackliga organisering. Den ryska tsarens grepp om Finland blev hårdare, vilket försvårade organisationernas verksamhet. Som underavdelningar till arbetarföreningarna stödde fackavdelningarna i början av århundradet SDPs verksamhet.

Finlands första fackförbund, Finlands Typografförbund, grundades år 1894. Typograferna hade i flera länder varit föregångare för nationell samverkan. Vid århundradeskiftet hade också kakel- och fajansarbetarna, butiksbiträdena, timmermännen, stenarbetarna, metallarbetarna, målarna, murarna, snickarna, järnvägsarbetarna, skraddarna, skomakarna, fängelsetjänstemännen och lokförarna grundat riksomfattande organisationer.

Ledningen för det nyss grundade Finlands arbetarparti som satt i Åbo stred med inflytelserika personer i Helsingfors om betydel-

sen av fackföreningsverksamheten i den finländska arbetarrörelsen. Partiets ordförande N. R. af Ursin ansåg att partiverksamheten var viktigare än fackföreningsverksamheten. Helsingforsborna kallade samman ett möte för att grunda en facklig centralorganisation när åboborna sölade, medan partiförvaltningen i Åbo arrangerade ett konkurrerande möte i Tammerfors. I Helsingfors hölls år 1899 och i Tammerfors år 1900 konstituerande möten för två konkurrerande centralorganisationer, men socialdemokraternas inre stridigheter omtintgjorde grunden för deras verksamhet.

Arbetarrörelsens uppsving

År 1904 förklarade Japan krig mot Ryssland. Krigströttheten och missnöjet som hade pyrt länge ledde på hösten 1905 till omfattande strejker i Ryssland. Dessa strejker lamslog hela riket. Strejkrörelsen spred sig i slutet av oktober till Finland längs järnvägen mellan St. Petersburg och Helsingfors. Storstrejken i Finland var en kombination av den socialdemokratiskt ledda generalstrejken för en allmän och lika rösträtt, och den nationella strejk som leddes av grupper som försvarade Finlands konstitutionella ställning och ville återställa Finlands statliga rättigheter. Under storstrejkens sista dagar hamnade samarbetet i Finland i en återvändsgränd. Socialdemokraterna ansåg att de konstitutionella svek strejkarna när de nöjde sig med den ryska regeringens och tsarens löften.

Strejken banade vägen för demokratiska reformer. Den ryska regeringen drog sig tillbaka; bestämmelserna som hade begränsat den medborgerliga verksamheten upphävdes. Finlands ståndslandtag och tsaren-storfursten Nikolai II godkände år 1906 en enkammarriksdag och en allmän och lika rösträtt. Finland var det första landet i Europa där kvinnorna fick rösträtt, och de finländska kvinnorna var de första i hela världen som fick rätten att ställa upp som kandidater vid parlamentsval. Antalet röstberättigade nästan tiodubblades, från ungefär 125 000 till 1 125 000.

Storstrejken var en andlig brytning som ifrågasatte de tidigare maktstrukturerna överallt i samhället. Arbetarrörelsen blev mera radikal. Samarbetet med de borgerliga partierna fördömdes

på partikongressen i Uleåborg år 1906. Den snabba utvidgningen av demokratin skapade nytt hopp. Stora sociala ändringar kunde ske mycket snabbt.

Arbetarbefolkningens nya självförtroende visade sig i form av talrika strejker och en snabb ökning av antalet organisationer åren 1905–1906. Nya partiavdelningar och fackavdelningar grundades. Också diversearbetare, fabriks- och kvinnliga arbetare anslöt sig nu till fackavdelningarna. Under åren 1905–1907 grundades ett stort antal nya fackförbund.

I det första valet av ledamöter till Finlands enkammarriksdag i mars 1907 deltog över 70 procent av de röstberättigade medborgarna. 37 procent av väljarna stödde socialdemokraterna, och SDP fick hela 80 riksdagsmän av 200. Finlands Socialdemokratiska parti blev plötsligt det starkaste arbetarpartiet i världen mätt med understödet vid valet och representationen i parlamentet. Finlands arbetarrörelse trodde sig stå inför en ny tid.

“Låt oss samla våra splittrade krafter”

Landsorganisationen (LO) i Finland höll sitt konstituerande möte i Tammerfors Folkets hus den 15–17 april 1907. På mötet deltog 365 delegater som meddelade att de representerade ungefär 40 000 arbetare. Den politiska och fackliga arbetarrörelsen hade i Finland i huvudsak utvecklats i samma organisationer. Det fanns många slags organisationer som samlade arbetstagare. På mötet fanns delegater som hade valts av fackförbund, fackavdelningar och arbetarföreningar. Med fanns även delegater som hade valts av arbetstagare inom enskilda yrken, av arbetsplatser och av torpare på deras tillfälliga möten och till och med en representant för hantverkarföreningen i Kurikka.

Grundandet av en centralorganisation hade ett mycket praktiskt skäl. Det har antecknats i det konstituerande mötets protokoll på följande sätt:

De många strejkerna, av vilka största delen slutar med nederlag för arbetarbefolkningen bevisar, att våra fackavdelningar och förbund ännu är svaga. Vi måste organisera oss bättre och ha mindre strejker! Men när vi går i strejk, låt oss göra det så att vi vinner!

Att inleda, leda, bistå och avsluta strejker måste organiseras bättre. Den socialdemokratiska partiledningen kunde inte leda och ville inte reda ut de ökade arbetskonflikterna. Sporadiskt inledda strejker och insamlingar som anordnades till stöd för strejkarna garanterade ingen framgång. Det var dags för fackförbunden att ta saken i egna händer. LO i Finland fick till uppdrag att samla krafterna, att skapa ordning och reda. Därför var mötets motto: Låt oss samla våra splittrade krafter!

LO i Finland antog vid sitt konstituerande möte principen om den politiska och fackliga arbetarrörelsens likvärdighet. Man beslöt att samarbeta med socialdemokratiska partiet och följa klasskampens linje. LO i Finland fick till uppdrag att främja organiseringen, att samla information, att utge publikationer och att bistå medlemsorganisationer i arbetskonflikter. Den nya centralorganisationen fick också ansvaret för främjandet av det internationella samarbetet.

På våren 1907 var Socialdemokratiska partiets och fackföreningsrörelsens förhoppningar stora, men målet om en djupgående samhällsändring förverkligades inte. Den reaktionära andan blev starkare i Ryssland redan på sommaren 1906. Kejsardömet tog åter ett hårdare grepp om Finlands angelägenheter. De organiserade arbetarna hade väntat på sociala reformer, men riksdagsarbetet var en bitter besvikelse för arbetarrörelsen. De borgerliga partierna hade en avog inställning till reformplanerna. Den ryska tsaren stadfäste inte de godkända lagarna. Arbetarrörelsen beskyllde de finländska borgarna och de ryska makt-havarna för samspel mot arbetarklassen och folkets majoritet.

Den svaga fackföreningsrörelsen

Efter storstrejken utvidgades arbetarbefolkningens organisatoriska nät, men medlemsantalen i Landsorganisationens fackförbund började snabbt minska. Ändringen i den politiska konjunkturen avslöjade hur instabil grunden för fackföreningsverksamheten var. Arbetsgivarna i landsbygdens fabriksbyar och ofta också i städerna hade ny arbetskraft till förfogande, när bondeproletariatet som bestod av småbrukare och arrendatorer samt obesuttna utgjorde Finlands största befolkningsgrupp.

LO i Finland förblev i svaghetsens onda cirkel. Fackförbunden hade vid utgången av år 1907 ungefär 35 000 medlemmar, av vilka cirka 25 000 fanns i Landsorganisationens led. Organiseringsgraden rörde sig kring 10–15 procent. Fackavdelningarna var för många arbetstagare som gästgiverier, och man kom och gick utan något större engagemang. Arbetskonflikterna var tunga och slutade oftast med nederlag, när arbetsgivarna kunde värva strejkbrytare från Finland, Ryssland och Estland. Några starka fackförbund stod åratals utanför Landsorganisationen. Dess medlemsantal varierade under åren 1907–1912 ungefär mellan 16 000 och 25 000. Organisationens organisatoriska styrka ökade under åren 1912–1915 när medlemsantalet steg från ungefär 21 000 till cirka 31 000.

Arbetsgivarna grundade egna organisationer för att slå tillbaka fackavdelningarnas och fackförbundens inflytande i arbetslivet. Arbetsgivarnas centralorganisation Finlands Allmänna Arbetsgivareförbund (senare Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund, AFC) grundades i mars 1907. Den nya centralorganisationen hade som medlemmar både arbetsgivarförbund och enskilda företag. Finlands Allmänna Arbetsgivareförbund strävade efter att skapa en motkraft mot fackföreningsrörelsen. Målet var att koncentrera arbetsgivarnas resurser och att säkerställa en gemensam aktionslinje.

Den samhällspolitiska oroligheten inspirerade eller skrämde arbetstagarna och arbetsköparna i Finland till att grunda egna centralorganisationer. I de övriga nordiska länderna hade fackavdelningarna och fackförbunden så småningom blivit starkare, men så var det inte i Finland. Kollektivavtalen reglerade arbetsförhållandena endast lokalt och sporadiskt. Avtalen var mest allmänna inom hantverksbranscher, på byggarbetsplatser och i hamnarbeten. Dessa branscher hade också kollektivavtal som förpliktade de arbetsgivare som hade ingått avtal att endast anlita organiserade arbetstagare. Tryckeriindustrin hade från och med år 1900 ingått riksomfattande kollektivavtal, vilket var exceptionellt i Finland.

Under åren efter storstrejken hade arbetsgivarna ingått fler kollektivavtal än tidigare, men de valde snart en annan linje. Metallindustrins arbetsgivarförbund beslöt i januari 1909 att inte längre ingå kollektivavtal. Pappersindustrins arbetsgivare åter drev igenom 12

timmars arbetsskift i stället för 8 timmars skift. När det samhälleliga tryck som hade skapats av storstrejken ändrades till reaktion och ekonomisk lågkonjunktur började antalet kollektivavtal minska.

Den ryska revolutionen och Finland

Den internationella situationen var på 1910-talet spänd. I Finland utlystes 31.7.1914 krigstillstånd, och första världskriget bröt ut i augusti. Finland var en del av ett imperium i krig, men finländska medborgare var inte värnpliktiga. Krigstillståndsbestämmelserna förbjöd demonstrationerna och strejkerna samt begränsade yttrandefriheten. Strejkförbudet gav arbetsgivarna ett övertag på arbetsplatserna. Kriget ledde till en början till uppsägningar och lönesänkningar, när Finlands sjöförbindelser avbröts, vilket drev exportbranscherna i kris. Sysselsättningsläget förbättrades år 1915, när den ryska regeringen lämnade stora beställningar till metall-, läder- och väveriindustrin. Omfattande befästningsarbeten, de så kallade vallarbetsplatserna, erbjöd arbete åt tiotusentals människor.

Industriarbetarnas reallöner sjönk med ungefär en tredjedel till år 1917, när priserna på livsmedel steg. Strejkförbudet förhindrade fackföreningsrörelsen att verka öppet, men fackavdelningarnas och arbetstagarnas lönerörelser ledde till lönehöjningar och till utbetalning av s k dyrtidstillägg. Den finländska fackföreningsrörelsen förband sig inte till arbetsfred eller en ökning av produktiviteten som skulle stöda krigsansträngningarna, så som till exempel fackförbunden i Tyskland och England hade gjort. Därigenom besparades landsorganisationen också från de inre stridigheter som de av ökade livsmedelspriser och arbetskraftsbrist påskyndade strejkerna orsakade i vissa krigförande länders fackföreningsrörelser.

Medlemsantalet i LO i Finland började stiga snabbt på hösten 1916. Detta var dock bara en liten upptakt till medlemsrusningen på våren 1917. Marsrevolutionen i Ryssland förde frihetens vindar och oroligheter också till Finland. Finlands autonomi blev starkare och medborgarrättigheterna återställdes. I många städer och på landsbygdens industriorter överfördes ordningsmakten från polisen

och tsarens gendarmer till miliser eller ordningsgarden som hade grundats av arbetarorganisationer. Tvångsmakten byttes mot frihet också på arbetsmarknaden. Marsrevolutionen inledde en jäsning som fortsatte över medborgarkriget ända till år 1920.

Socialdemokratiska partiet hade ända till våren 1917 mera medlemmar än Landsorganisationen i Finland. Då fick fackavdelningarna och partiavdelningarna många nya medlemmar, men fackföreningsrörelsen drog större nytta av den medlemsrusning som den revolutionära friheten hade startat. Den organisatoriska styrkan växte snabbast bland diversearbetarna på landsorten. Förbundsstrukturen splittrades när den starkare fackliga anslutningen uppmuntrade till grundandet av nya fackförbund på yrkesgrupps- och produktionsbranschbasis. Landsorganisationen i Finland fick en starkare organisatorisk ställning när både nya och gamla fackförbund anslöt sig till den. Vid utgången av år 1917 hade LO i Finland över 160 000 medlemmar.

Efter marsrevolutionen uppmanade Landsorganisationen förbunden att inleda en kamp för 8 timmars arbetsdag. Metallarbetarna i Helsingfors hade i april en endagsstrejk som stöddes av ryska revolutionära soldater och matroser. Genom denna strejk fick metallarbetarna branschens arbetsgivarförbund att godkänna en 8 timmars arbetsdag och kollektivavtalsprincipen. Dessa framsteg spred sig snabbt till andra branscher. LO i Finland och fackförbunden förmådde inte leda rörelsen år 1917. I den revolutionära svallningens virvlar åsidosattes de stadgeenliga formaliteterna. Strejkbesluten fattades på sporadiska möten och man underlät att anhålla det egna fackförbundet och LO i Finland om konflikttillstånd. Arbetskonflikterna berörde förkortningen av arbetstiden till 8 timmar, lönehöjningar och uppsägning av obehagliga förmän. Lantarbetarna, brandmännen och andra yrkesgrupper som tidigare hade stått utanför fackföreningsrörelsen var beredda att sluta arbeta för att driva igenom sina krav.

Priserna på livsmedel steg snabbt och tillgången till dem var osäker, vilket ökade oroligheten i samhället. Bristen på kommunal demokrati intensifierade missnöjet ytterligare. Endast förmögna kommuninvånare fick kandidera och rösta. Arbetarorganisationerna

använde år 1917 påtryckning, lokala generalstrejker och blockad av stads- och kommunalfullmäktige för att få in egna representanter i fullmäktige och kommunala livsmedelsnämnder. De av arbetarorganisationerna kontrollerade miliserna och ordningsgarden var oförmögna eller ovilliga att förhindra livsmedelskravaller i vilka folkskarorna stal smör eller andra livsmedel från förråden. Strejkerna och kravallerna indelade nationen i borgare som krävde att ordningen skulle återställas och i socialister som stödde den revolutionära rörelsen.

Den interimistiska regeringen i Ryssland upplöste i augusti 1917 riksdagen som hade vänstermajoritet och som hade försökt bryta sig ut ur Rysslands bestämmanderätt. Arbetarrörelsens ledare beskyllde åter högern för intriger med ryssarna. De borgerliga partierna fick vid valet i oktober en majoritet i riksdagen. Socialdemokraternas och högerns samarbete upphörde, när det i senaten efter valet endast satt representanter för de borgerliga partierna.

Centralorganisationens extraordinarie kongress i november 1917 behandlade livsmedelssituationen samt andra aktuella problem och mål. Kongressen antog deklARATIONEN Vi kräver, i vilken man uppmanade att bl. a. maktlagen som skulle öka landets suveränitet, arbetstidslagen om åtta timmars arbetsdag samt de demokratiska kommunallagarna som riksdagen redan hade antagit, skulle stadfästas. Den av landsorganisationen utlysta storstrejken ledde till att de för arbetarbefolkningen viktiga lagarna stadfästes, men samtidigt förde konfrontationerna och våldsdåden under strejken landet allt närmare ett inbördeskrig.

Bolsjevikrevolutionen i Ryssland ökade motsättningarna mellan borgare och socialdemokrater i Finland. Borgarna organiserade skyddskår (vitgarden) och arbetarrörelsen rödgarden. Den finländska arbetarrörelsen vacklade mellan revolution och parlamentarisk påverkan. Denna trevande linje motsvarade den i Finland rådande kautskyska socialdemokratins syn på att revolutionsprocessen liknar en naturkraft.

Riksdagen förklarade Finland självständigt 6.12.1917. Den självständiga statens första början var dyster. Mistron och de våldsamma konfrontationerna ökade. Den borgerliga senaten förklarade

i januari 1918 att skyddskåren är regeringens trupper. Rödgarderna var beredda till revolution, när senatens ensidiga beslut erbjöd ett motiv till att inleda en försvarskamp. De rödas kärntrupp bestod av industriarbetstagare och landsortens obesuttna befolkning, medan de vitas kärntrupp bestod av bönder. De röda fick makten över södra Finland. Kriget höll redan på att bli ett nederlag för de röda när de tyska truppernas landstigning i Hangö och Lovisa kom de rödas motstånd i april 1918 att kollapsa. En del av revolutionsledningen och av de röda flydde till Sovjetryssland, men många som hade deltagit i det misslyckade upproret fick uppleva segrarnas hämnd.

Medborgarkrigets mörka skugga

Vit- och rödgarderna gjorde sig under kriget skyldiga till grymheter och mord. I medborgarkriget och på fångläger miste 30 000-40 000 människor livet. Kriget dödade mindre än hämndåtgärderna efter striden. De vita vann kriget och arkebuserade efter kriget rödgardister, arbetarrörelseaktiva som hade stått utanför kriget och andra civilpersoner. På några orter mördade segrarna också ryska civilpersoner. Över 80 000 rödgardister och flyktingar samlades på fångläger, vilket ledde till en storkatastrof. Hungern rådde i primitiva förhållanden och sjukdomarna dödade fångar.

De vita segrarna ville krossa arbetarrörelsen. Nästan alla arbetarorganisationers verksamhet förbjöds. Lokförarnas och järnvägsarbetarnas förbund upplöstes. Arbetarorganisationerna fick så småningom tillbaka verksamhetsrätten. Tyskland förlorade i kriget, vilket ledde till att den av Finlands regering understödda tyskorienteringen hamnade i en återvändsgränd. Den skofullständiga lantdagen som hade grundat kungariket Finland måste dra sig tillbaka, när första världskrigets segrarmakter krävde att förhållandena skulle demokratiseras och ett nytt riksdagsval förrättas.

Fackföreningsrörelsen hade lidit tunga nederlag. Tusentals medlemmar hade dött, en del hade flytt till Sovjetryssland och organisationernas förmögenhet hade förstörts. Vid sidan av republikens armé fortsatte skyddskårerna sin verksamhet som en garant för den

vita makten. Påtryckningen på arbetarorganisationerna fortsatte. Tidvis förföljdes fackliga ledare och medlemmar av myndigheterna. Påtryckningen och förföljelsen skapade samanda i arbetarrörelsen, men isolerade samtidigt arbetarorganisationerna från det övriga samhället.

Arbetsgivarnas i Finland Centralförbunds (AFC) styrelse sammanträdde 30.5.1918 på sitt första möte efter medborgarkriget. Ordförande Jacob von Julin öppnade mötet genom att meddela att liket av AFCs fullmäktigeordförande Gösta Björkenheim, som hade blivit mördad av de röda, hade hittats i Kymmene älv. Under de därpå följande årtiondena präglades arbetsmarknadsrelationerna av det hat, agg och den rädsla som arbetsgivarna kände för socialisterna. Under tiden mellan världskrigen försökte AFC inte få till stånd något konstruktivt samarbete med fackföreningsrörelsen.

Företagen höll hårt fast vid sitt privilegium att bestämma över löne- och arbetsvillkoren. Arbetsgivarförbunden och de enskilda arbetstagarna skulle enligt AFCs beslut inte få förhandla med fackliga organisationer. I Finland bedrevs under tiden mellan världskrigen en hårdhänt arbetsmarknadspolitik. Arbetsgivarna grundade Konsortiet Exportfreden, som värvade strejkbrytare för att bryta strejker. Detta så kallade Pihkala-gardet hade i sitt register som mest 34 000 strejkbrytare. Exportfreden hade ett nära samarbete med skyddskåren. Vihtori Kosola som var värvare inom Exportfreden blev år 1929 ledare för den högerextremistiska Lapporörelsen.

I pappers- och sågindustrin erbjöd vissa företag s k slavkontrakt enligt vilka arbetstagarna fick extra belöning om de förband sig att inte organisera sig. Människor som hade deltagit i den fackliga verksamheten, som hade ställt lönekrav eller deltagit i arbetskonflikter kunde vrakas från arbetsbostäderna. Arbetsgivarna försökte förhindra att arbetarna övergick till andra arbeten under arbetskonflikten genom att svartlista dem. AFC grundade år 1928 en speciell arbetarstatistik -avdelning. Denna avdelning publicerade under strejker och lockout förteckningar över arbetare som andra arbetsgivare inte borde anställa.

Finska staten hade inte en entydigt fientlig inställning till fackföreningsrörelsen. Regeringen utnämnde i Finlands delegation

till Internationella Arbetsorganisationen ILOs konstituerande konferens år 1919 en arbetarrepresentant som Landsorganisationen hade föreslagit. LO i Finland gav utlåtanden till statliga kommittéer och hade till och med egna representanter i några kommittéer. På detta sätt erkände statsmakten att Landsorganisationen representerade arbetarna. Statsmakten strävade till att under den så kallade centerpolitikens tid i början av 1920-talet jämna ut klassmotsättningar med sociala reformer. År 1922 stiftades lagen om arbetsavtal och lagen om arbetsregler vilka var en del av detta reformprogram.

Regeringen och ämbetsmännen trodde att samhällsfreden kunde tryggas bättre om arbetsmarknadsrelationerna normaliserades så att de skulle grunda sig på kollektivavtal på samma sätt som i de övriga nordiska länderna. Statsmakten försökte främja utvecklandet av kollektiva arbetsmarknadsrelationer. Riksdagen antog år 1924 lagen om kollektivavtal och år 1925 lagen om förlikning i massarbetskonflikter. Dessa lagar förblev emellertid i stor utsträckning en död bokstav, eftersom arbetsgivarna i allmänhet inte gick med på att förhandla ens genom en av staten utnämnd förlikningsman.

Lokala kollektivavtal slöts fortfarande inom hantverksbranscherna. I synnerhet byggnadsarbetarna fick i slutet av 1920-talet lokala kollektivavtal i många städer, även om AFC motsatte sig kollektivavtalen. Inom tryckeribranschen hade kollektivavtalstraditionen aldrig avbrutits. Sjömännens och Eldarnas Union och Finlands Rederiförening slöt år 1927 det första riksomfattande kollektivavtalet för sjöfarten. Sjöfartens arbetsmarknadsrelationer stabiliserades på kollektivavtalsbasis i slutet av 1930-talet.

Arbetarrörelsens tudelning

Den finländska arbetarrörelsen hade trevande och osäkert hamnat i revolution. Den misslyckade revolutionen och den politik som hade föregått revolutionen blev föremål för en hård kritik. De socialdemokrater som hade stått utanför medborgarkriget startade åter SDPs och Landsorganisationens verksamhet. SDPs partikongress

år 1918 dömde medverkandet i upproret till ett stort misstag och konstaterade att det inte borde upprepas.

Majoriteten av de socialdemokrater som hade flytt till Sovjetryssland ansåg att det största misstaget under åren 1917–1918 var att revolutionen inte genomfördes tillräckligt beslutsamt. De grundade vid augusti-septemberskiftet 1918 i Moskva Finlands Kommunistiska Parti (FKP). FKP uppskattade att arbetarklassens nederlag inte var slutgiltigt. Revolutionen skulle snart lyckas också i Finland bara man där skulle anta de ryska bolsjevikernas läror.

I olika organisationer fördes en maktkamp mellan socialdemokrater, vänstersocialister och kommunister. Indelningen i socialdemokrater och kommunister skedde i Finland gradvis. Inom SDP och bland vänstersocialisterna fanns många slags meningsskiljaktigheter. Vänstersocialisterna och kommunisterna grundade år 1920 Finlands Socialistiska Arbetarparti. Det upplöstes av myndigheterna år 1923, men den socialistiska arbetarbefolkningens och småbrukarnas valorganisation fortsatte dess verksamhet. På många orter tudelades arbetarrörelsen politiskt först i mitten av 1920-talet, på en del orter ännu senare.

Det revolutionsvilliga FKP uppmanade finländare att bojkotta riksdagsvalet 1919. Vid riksdagsvalet i mars 1919 fick socialdemokraterna 38 procent av rösterna och 80 mandat, vilket bevisade att största delen av arbetarrörelsens anhängare tydde sig till röstsedeln och till den representativa demokratin. Vänstersocialisterna och kommunisterna deltog på 1920-talet i politiska val med sina egna listor. Arbetarpartierna fick på 1920-talet cirka 40-42 procent av rösterna vid riksdagsvalen, vänstersocialisterna och kommunisterna fick 10-15 procent och socialdemokraterna 25-29 procent.

Vänstersocialisterna och kommunisterna vann maktkampen på Landsorganisationens kongress i maj 1920 och behöll sin tydliga majoritetsställning i fackföreningsrörelsen under hela 1920-talet. Landsorganisationens vänstersocialistiska ledare var i en svår ställning. De framhävde i enlighet med revolutionära läror fackföreningsrörelsens politiska betydelse. För att skapa förhandlingsrelationer och på grund av myndigheternas förföljelse var de samtidigt tvungna

att bevisa att kollektivavtalskraven och arbetskonflikterna var till sin natur rent ekonomiska och opolitiska. Denna balansgång bidrog för sin del till att LO i Finland ända till slutet av 1920-talet var en samarbetsorganisation för kommunister, vänstersocialister och socialdemokrater.

Målen, medlen och strukturerna

Fackföreningsrörelsens strävanden utgör ofta en kontroversiell helhet, eftersom det omfattande medlemskapets önskemål är många, fackförbundens synsätt avviker från varandra och centralorganisationernas ledare har olika åsikter om aktuella problem eller framtida utmaningar. Det kan också uppstå en spänning mellan de kortsiktiga och långsiktiga målen. Socialistiska fackföreningsaktiva strävade till att omstörta det kapitalistiska systemet på lång sikt, men krävde samtidigt och ingick inom ramen för det kapitalistiska systemet kollektivavtal som befäste arbetsgivarnas ställning.

När LO i Finland grundades år 1907 avspeglade stämningarna det av den finländska arbetarrörelsen antagna kaytskyska tänkesättet, enligt vilket det kapitalistiska ekonomiska systemets utveckling mot socialism och arbetarorganisationernas förstärkning nästan av sig själva skulle garantera en lycklig utveckling. Besvikelser i arbetskonflikter och i den organisatoriska utvecklingen ledde till att Landsorganisationen preciserade sina mål och förfarings sätt. Det centrala målet blev att sluta kollektivavtal med arbetsgivare och arbetsgivarförbund, eftersom kollektivavtalen skulle legitimera fackförbundens eller fackavdelningarnas ställning som arbetsmarknadsparter.

Detta mål krävde att fackföreningsrörelsen skulle förbättra sin inre disciplin och koncentration, eftersom de ingångna avtalen också borde hålla. Landsorganisationens och dess medlemsförbunds svaga ekonomi var också en grund för att LO-ledningen krävde ordning och reda. Den finländska fackföreningsrörelsen hade varit tvungen att med en betydande del av sina små inkomster stötta lokala arbetskonflikter som hade inletts förbi organisationerna.

Centralorganisationens och fackförbundens stadgar omformulerades på 1910-talet så att inte arbetarna på en enskild arbetsplats eller ort, ingen fackavdelning eller inte ens ett fackförbund inom sig kunde besluta om avtalsmålen eller arbetskonflikter. Målet var att strejkunderstöden skulle inriktas effektivare än tidigare. Största delen av strejkerna och lockouten började trots stadgeändringar ända till 1920-talet utan att man brydde sig om lönerörelse- och arbetskonfliktparagraferna i fackförbundens eller Landsorganisationens stadgar.

Landsorganisationens kongress år 1912 tillsatte en kommitté för att reda ut hur många fackförbund som behövdes och på vilken basis de skulle vara grundade. Frågan var både principiell och praktisk. Fackföreningsrörelsens mål var att förena arbetstagarna till att försvara sina intressen, men grundandet av nya fackförbund splittrade det organisatoriska fältet. Fackförbundens ömsesidiga stridigheter om de organisatoriska och avtalsmässiga gränserna tärde på krafterna och försvagade gemenskapsandan. Som resultat av utredningsarbetet publicerade J. K. Kari och Matti Paasivuori flera böcker om fackföreningsrörelsen i Finland och i andra länder. Förslagen om en minskning av antalet fackförbund fick under revolutionsåret 1917 inget gensvar. Tvärtom ledde medlemsrusningen till att nya fackförbund grundades.

De socialdemokratiska ledarna föreslog före Landsorganisationens kongress år 1920 att det lämpliga antalet fackförbund skulle vara arton. De kommunistiska aktivisterna inom fackföreningsverksamheten åter krävde att det skulle bildas elva fackförbund på industriförbundsprincipen. De ville förena alla arbetstagare på en arbetsplats i samma organisation. Efter ett hårt principiellt gräl antog kongressen industriförbundsprincipen där målet var att alla arbetstagare på en enskild arbetsplats skulle samlas i samma fackavdelning och –förbund. Matti Väisänen valdes till ordförande för Landsorganisationen, och enligt den av honom formulerade kompromissen var avsikten att minska antalet fackförbund till sju. Industriförbundsprincipen slog i praktiken inte igenom när säsongarbetarnas fackförbund år 1922 slog sig ihop till Finlands Såg-, Transport- och Diversearbetarförbund, ett så kallat triangelförbund.

Landsorganisationens ledning styrde utvecklingen, när beslutet som ändrade fackförbundsstrukturen fattades åren 1924–1925. Säsongarbetarnas triangelförbund och flera mindre skråförbund upplöste sig, när transportarbetar-, byggarbetar- och träarbetarförbunden grundades. De nya fackförbunden liknade i hög grad sina nordiska förebilder. Förändringen av fackförbundsstrukturen i mitten av 1920-talet anslöt sig till den finländska fackföreningsrörelsens strävan att söka stöd från både de nordiska länderna och av de internationella yrkessekretariaten som stod nära Amsterdams fackföreningsinternational.

I Norra Finland levde flera lönearbetare i en skogshuggarcirkel. Skogsarbeten på vintern, flottning på våren, såg- och hamnarbeten på sommaren och på hösten sysselsatte dem. Dessa säsongarbetare förenade sina fackförbund år 1922 till Finlands Såg-, Transport- och Diversearbetarförbund.

Bild: Fackföreningsarkivet.

Internationella relationer

LO i Finland anslöt sig år 1909 till det internationella fackföreningsförbundet, men kontakterna bröts när världskriget år 1914 bröt ut. Efter första världskriget orsakade de internationella relationerna kontinuerliga gräl. Landsorganisationens ordförande Matti Paasivuori deltog som arbetstagarnas representant i Finlands delegation år 1919 i ILOs konstituerande konferens i Washington. Den vänstersocialistiska majoriteten på Landsorganisationens kongress 1920 fördömde deltagandet på denna konferens som de ansåg vara motrevolutionär och beslutade, att man inte längre skulle delta i internationella möten som arrangerats av egna eller främmande exploatörer.

Det internationella fackförbundet fortsatte sin verksamhet år 1919 i Amsterdam, och denna organisation som stod nära socialdemokraterna kallades därför Amsterdam-internationalen. Inom den kommunistiska internationalen Kominterns inflytelsesfär grundades i Moskva år 1921 den röda fackföreningsinternationalen Profintern. Flera finländska fackförbund som leddes av kommunister och vänstersocialister utträdde i början av 1920-talet ur sina egna internationella sekretariat.

LO i Finland organiserade år 1921 en medlemsomröstning som ledde till att den utträdde ur Amsterdam-internationalen. Följande år röstades åter om internationalen, och då var en klar majoritet för anslutning till Profintern. De vänstersocialister och kommunister som satt i Landsorganisationens ledning räknade med att anslutningen till Profintern skulle leda till att socialdemokraterna skulle tåga ut, att statsmakten skulle öka sina förföljelseåtgärder och att till och med hela Landsorganisationen skulle upplösas. Därför anslöt LO i Finland sig inte till denna international.

LO i Finland var villrådig på samma sätt som den norska fackorganisationen, som år 1923 utträdde ur Amsterdam-internationalen och ända till 1930-talets första år vägrade att utnämna representanter till ILOs konferenser. Det finländska fackets linje var inte lika hård. Centralorganisationen föreslog åren 1923–1929 sin egen representant till Finlands delegationer, i vilka enligt ILOs trepartsprincip ingick representanter för statsmakten, arbetstagarna och arbetsgivarna.

LO i Finland och dess medlemsförbund höll kontakt med de övriga nordiska länderna. De nordiska relationerna förstärkte Landsorganisationens ställning i förhållande till myndigheterna och genom dem fick den svaga fackföreningsrörelsen i Finland också ekonomiskt stöd.

Från borgfred till upplösning

Arbetsgivarnas hårda motstånd, den nästan obefintliga kollektivavtalsverksamheten och de partipolitiska stridigheterna ledde till att LO i Finland var organisatoriskt svag. Många arbetare var medlemmar i fackförbunden sporadiskt eller tillfälligt endast när organisationerna drev krav på lönehöjningar. Många medlemmar i fackavdelningarna slutade att betala medlemsavgifter när lönefrågan hade fått ett antingen positivt eller negativt resultat. Medlemskapet i fackföreningsrörelsen var dåför tiden för en del arbetare ett tidvis upprepande fenomen i livet. Samtida kallade denna instabila organisering gästgiverifenomen eller handel med medlemsböcker.

Den organisatoriska instabiliteten syntes i form av knappa ekonomiska resurser. Landsorganisationens ordinarie medlemsavgiftsintäkter utgjorde åren 1919–1929 mindre än en tredjedel av dess totala intäkter. Extraordinarie medlemsavgifter, närmast för att stöda arbetskonflikter eller upplysningsverksamhet bragte in mer pengar än de ordinarie medlemsavgifterna. Också intäkterna av den årliga Arbetsfesten samt av försäljningen av publikationer och märken var viktiga.

Medlemmarna visste att de var med i en vänsterriktad verksamhet, men den partipolitiska indelningen var oklar. Många arbetare som hade organiserat sig i fackförbunden upplevde att de hörde till arbetarrörelsen eller till ett fackförbund för sin egen yrkeskår eller bransch, även om motsättningarna mellan socialdemokrater och vänstersocialister på Landsorganisationens och fackförbundens kongresser samt förvaltning var mycket synliga.

Fackföreningsrörelsen var svag, fackförbundsmedlemmarnas politiska identitet oklar och statsmakten utövade påtryckning på

fackföreningsrörelsen, vilket fick kommunisterna att i mitten av 1920-talet söka sämja med socialdemokraterna. Det var också fråga om att den internationella kommunistiska linjen hade blivit samarbetsvillig och att socialdemokraterna hade hotat att lämna den kommunistiskt styrda organisationen.

På LO i Finlands kongress år 1926 slöt socialdemokraterna och kommunisterna den så kallade borgfreden som betydde sämja i viktiga sakfrågor och personval. Socialdemokraten Matti Paasivuori blev åter ordförande för Landsorganisationen, men i enlighet med kongressens styrkeförhållanden hamnade socialdemokraterna i minoritet i alla beslutande organ. De politiska stridigheterna sköts i bakgrunden och detta tillsammans med det ekonomiska uppsvinget ledde till en snabb organisatorisk tillväxt. I de största städerna träffades inom byggbranschen åter kollektivavtal på orts- eller arbetsplatsbasis.

LO i Finland var tvungen att åren 1927–1929 inrikta nästan alla sina resurser på två riksomfattande arbetskonflikter. Metallarbetsgivarna utvidgade år 1927 en lokal konflikt till en riksomfattande lockout. Den socialdemokratiska minoritetsregeringens aktiva förlikning och arbetstagarnas enighet fick arbetsgivarna att göra avkall på sina krav. Denna arbetskonflikt hade det speciella draget att nästan hälften av de medel som Finlands Metallarbetarförbund delade ut som strejkunderstöd kom från Sovjetunionen.

Hamnbranschen hade länge förberett en strejk för att driva igenom ett riksomfattande kollektivavtal, och strejken började på sommaren 1928. Den länge planerade strejken hade gjort också arbetsgivarna stridsberedda. Pihkala-gardets professionella strejkbrytare drog med sig också annan arbetskraft till hamnarna. Ett rimligt lönelöfte avblåste strejken i början av år 1929. Då hade depressionen börjat, och den åt upp lönehöjningarna redan under samma år.

De bittra striderna om internationella frågor och inhemska lösningar styrde LO i Finland år 1929 mot splittring. Den misslyckade hamnstrejken skapade i Finland god grogrund för de strängt antikapitalistiska och antisocialdemokratiska riktlinjerna som Komintern åren 1928–1929 hade antagit. Komintern stämplade socialdemokraterna som socialfascister och dess häftigaste anfall inriktades uttryckligen på socialdemokraterna.

Den internationella kommunistiska rörelsens riktlinjer och den inhemska utvecklingen framhävde motsättningarna mellan de så kallade tjurkommunisterna eller fåktarna som stödde sig på Kominterns ställningstaganden och vänstersocialisterna, de så kallade vacklarna eller opportunisterna som stödde Landsorganisationens enighet. Vacklarna hade en besvärlig sits. De förebrådde socialdemokraterna för att bevisa att de var genuint vänsterorienterade, men försökte samtidigt tillbakavisa de djärva besluten som tjurkommunisterna krävde. Riktlinjerna på kongressen år 1929 var kompromisser, men de var kompromisser mellan tjurkommunisterna och vacklarna.

Socialdemokraterna hade sedan år 1923 diskuterat grundandet av en egen facklig centralorganisation. Allt fler socialdemokrater ansåg att kommunisterna genom sina kontakter med ett olagligt parti hade provocerat myndigheterna att förfölja fackföreningsrörelsen. Kommunisterna var enligt socialdemokraterna delvis skyldiga till att arbetsgivarna så hårt motsatte sig kollektivavtalen.

Samarbetet blev svårare och de egna ställningarna var svaga, vilket förstärkte uppfattningen om att det inte längre lönade sig för socialdemokraterna att verka i kommunistiskt styrda organisationer. De socialdemokratiska fackliga aktivisterna beslöt år 1929 att lämna Landsorganisationen och började grunda en socialdemokratiskt ledd centralorganisation. Matti Paasivuori motsatte sig enträget en separat verksamhet. Några fackförbund utträdde helt ur fackcentralen. För de medlemmar som utträdde ur de fackförbund som hade stannat kvar i den kommunistiskt styrda centralorganisationen och för nya fackavdelningar grundades i oktober ett samlingsförbund som fick namnet Finlands Arbetarförbund.

FFCs svåra början

Hela arbetarrörelsen var hotad när den högerextremistiska Lapporörelsen inledde sin verksamhet i slutet av år 1929. Under år 1930 ökade Lapporörelsen sin påtryckning och sina våldsdåd. Terrordåden mot arbetarrörelsens ledare och fotfolk – våld, skjutsningar och mord – lamslog fackföreningsrörelsens verksamhet på sommaren

1930. Högern fick en klar seger vid det extraordinarie riksdagsvalet år 1930, då vänsterns nederlag säkerställdes genom att utöva påtryckning på väljarna och genom att gallra bort röstberättigade från vallängderna.

Den borgerliga majoriteten i riksdagen förändrade lagstiftningen så att man skulle kunna ingripa i sådana organisationers verksamhet som hade stämplats som kommunistiska. Myndigheterna förbjöd år 1930 LO i Finland, flera fackförbund och andra av vänster-socialister ledda organisationer att verka. Landsorganisationen, flera fackförbund och fackavdelningar – sammanlagt 1200 organisationer – upplöstes år 1933 på högsta domstolens beslut.

Socialdemokraternas utträde påskyndade LO i Finlands förödelse, men det förde också en del av de gamla organisationerna i säkerhet mot förföljelser. De som hade splittrat den gamla centralorganisationen säkerställde kontinuiteten av verksamheten. Fackföreningsrörelsen låg på sitt yttersta, när sju fackförbund i oktober 1930 sammanträdde för att grunda Finlands Fackföreningars Centralförbund (FFC). FFC var enligt sina stadgar självständigt och oberoende av partier, men den nya centralorganisationen hade grundats av socialdemokraterna och dess mål var socialism. FFC anslöt sig till Amsterdam-internationalen, vilket var ett klart ideologiskt val.

AFC hade redan på 1920-talet förbjudit sina medlemsförbund och medlemmar att förhandla med av kommunister ledda fackliga organisationer. De av socialdemokraterna ledda fackförbunden och –avdelningarna dög på 1930-talet inte dess bättre till förhandlings- eller avtalsparter för arbetsgivarna. AFC och flera företag stödde Fria Arbetarförbundet, en fackorganisation som hade grundats av tidigare strejkbrytare och vita arbetare och hade år 1933 ungefär 4 000 medlemmar.

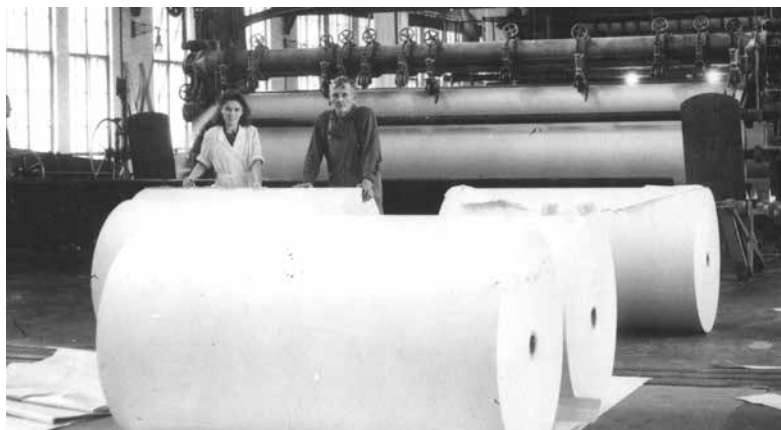
FFCs organisatoriska utveckling var i början mycket svag. I slutet av år 1930 då FFC grundades, hade organisationen mindre än 15 000 medlemmar och i slutet av år 1933 underskred medlemsantalet ännu 20 000. Den djupa depressionen, den höga arbetslösheten, förföljelse från arbetsgivarnas sida och kommunisternas avoghet mot fackförbund som de upplevde som splittrarorganisationer förstörde förutsättningarna för en organisatorisk uppgång.

I början av 1930-talet var fackföreningsverksamheten närmast en ideell samvaro av de få arbetstagare som hade vågat sig in i organisationsverksamheten. Den hade väldigt lite betydelse på arbetsplatserna. Fackförbundens verksamhet var beroende av den ekonomiska hjälp som de fick av de nordiska broderförbunden. Det svaga FFC satsade på en minskning av arbetslösheten, upplysning av sina medlemmar och medlemsrekrytering.

Arbetarrörelsens uppgång

Exporten av råvirke, exportindustrin och byggandet återhämtade sig snabbt och skördarna var goda, vilket ledde till att en snabb ekonomisk tillväxt började redan år 1933. Lapporörelsens misslyckade upprorsförsök i Mäntsälä år 1932 vände om den politiska konjunkturen. SDP – det enda tillåtna vänsterpartiet – ökade sitt understöd vid riksdagsvalen 1933 och 1936. Agrarförbundet, Framstegspartiet och SDP bildade efter presidentvalet år 1937 en så kallad rödmyllegovernment. Därigenom förbättrades fackföreningsrörelsens möjligheter att agera väsentligt. Den förföljelse som myndigheterna hade inriktat på den organisatoriska verksamheten minskade, och FFC fick en starkare ställning i de av statsmakten tillsatta expertorganen. Folkpensionslagen år 1937 och den år 1939 stadfästa semesterlagen var socialpolitiska framsteg.

Den ekonomiska tillväxten och socialdemokraternas kontinuerliga framgång i valen ökade hoppfullheten också i fackföreningsrörelsen. FFCs medlemsantal ökade snabbt under åren 1934–1938. I slutet av år 1934 hade FFC 16 medlemsförbund och 27 000 medlemmar. Fyra år senare var antalet förbund 19 och antalet medlemmar över 70 000. FFCs organisatoriska uppsving påskyndades också av att kommunisterna i enlighet med folkfronttaktiken slutade bojkotta FFC och uppmanade både sina medlemmar och anhängare att ansluta sig till centralorganisationens medlemsförbund. Den kommunistiska underjordiska fackföreningsverksamhetens dåliga framgång i Finland åren 1930–1933 var ett god motivering till att söka sig in i socialdemokratiskt ledda organisationer.

Pappersindustrins ställning förstärktes i Finland under 1930-talets depressionsår. Pappersindustriarbetstagarernas organisationer var svaga, när arbetsgivarna på 1930-taget förföljde dem som hade blivit medlemmar i FFC-anslutna fackförbund.

Bild: Fackföreningsarkivet.

När Finlands Arbetarförbunds fackavdelningar bildade nya fackförbund, skedde det på industriförbunds- och produktionsbranschprincipen. Dessa nya fackförbund hade i allmänhet grupperats ungefär i enlighet med de upplösta fackförbundens tidigare förbundsgränser. I november 1931 grundades ett helt nytt förbund. Finlands Kommunalarbetarförbunds organisationsgränser utformades på basen av arbetsgivarprincipen i enlighet med den svenska förebilden.

Fackföreningsrörelsen var ännu i slutet av 1930-talet så svag att det i allmänhet ledde till svårigheter om man anslöt sig till en fackavdelning. Att organisera sig var ett modigt ställningstagande mot arbetslivets orättvisor. De ökade arbetskonflikterna och de allt allännare lokala lönelöftena och kollektivavtalen var en del av den utveckling i vilken den nu starkare fackföreningsrörelsen hade

inflytande på arbetsplatserna. Denna ökade inflytande återförde nya medlemmar in i fackförbunden.

Trots svårigheter var slutet av 1930-talet en möjligheternas tid för FFCs medlemmar. Den nya tekniken och den nya välfärden syntes också i den organisatoriska verksamheten. Filmen var ett medel att förmedla information om fackföreningsverksamhetens betydelse. Fackavdelningarna åkte med buss på besök hos varandra. Större skaror samlades på sommarveckosluten på fackförbundens utflyktsdagar eller på av fackliga lokalorganisationer anordnade idrottstävlingar för fackavdelningarna.

Filmen "Efter svårigheter till seger" producerad av FFC fick sin premiär i januari 1935.

Affisch: Fackföreningsarkivet

Vinterkrigets enighet

FFC och dess medlemsförbund koncentrerade sina krafter i kampen för ingående av kollektivavtal. Arbetsmarknadsrelationerna började förändras under vinterkriget. Först när hela nationens öde redan var i vågskålen gick AFC med på att förhandla med FFC. Sovjetunionens anfall mot det neutrala Finland i november 1939 förenade den lilla nationen. FFC och dess medlemsförbund hörde till den nationella försvarsfronten, vilket bröt arbetsgivarnas fördomar. FFCs ordförande Eero A. Wuori uppskattade att "enigheten i att avvärja det ryska imperialistiska anfallet skapar en ny grund för att lösa sakliga stridigheter".

Arbetsmarknadens centralorganisationer gav i januari 1940 ut en gemensam kommuniké där de meddelade att de tidigare hindren för förhandlingarna hade avskaffats och att organisationerna härefter skulle förhandla tillsammans. Genom denna så kallade januariförlovning erkändes arbetstagarnas rätt att organisera sig. Kommunikén hade inriktats till både hemlandet och de nordiska länderna. Den förstärkte försvarsviljan över klass- och partigränserna. Samtidigt var det en signal till de nordiska länderna att Finland i arbetsmarknadsrelationerna var på väg mot den nordiska demokratin. Arbetsgivarna åtog sig emellertid inte ännu att acceptera kollektivavtalen.

SDPs partistyrelse gav i februari 1940 ut en resolution där det konstaterades att det inte längre fanns några hinder för socialdemokratiska arbetare att ansluta sig till skyddskåren. FFCs ledning gav sitt stöd till denna skyddskårssämja. Efter kriget började den nationella enigheten snabbt knaka i fogarna. Arbetsgivarna var obevekliga på arbetsplatserna. Den radikala vänstern krävde en tydlig kursändring i utrikes- och inrikespolitiken. Skyddskårssämjan fick hård kritik inom både SDP och FFC.

I de finländska arbetsmarknadsrelationerna skedde en väsentlig förändring när till exempel Finlands Väveriindustriarbetarförbund, Finlands Metallarbetarförbund, Finlands Träarbetarförbund och Finlands Pappersindustriarbetarförbund fick förhandlingskontakt med sina respektive arbetsgivarförbund som ännu på 1930-talet kunde ha underlåtit att svara på fackförbundens förslag. Arbetsgivarförbunden gick inte heller under mellanfreden och fortsättningskriget med på att förhandla om alla frågor som påverkade arbetsvillkoren och inte heller att fastställa förhandlingsresultaten som kollektivavtal. Arbetsgivarna sände förhandlingsresultaten till sina medlemsföretag som så kallade lönerekommendationer, enligt vilka de lägsta lönerna på till exempel sågverk och i textil-, metall- och pappersfabriker bestämdes på riksnivå.

Arbetarna och FFC var besvikna när arbetsgivarna ännu efter vinterkriget vägrade att ingå kollektivavtal. Trots detta stödde FFCs socialdemokratiska ledning upprätthållandet av samhällsfreden. Vid FFCs kongress i oktober 1940 fördömde ungefär en tredjedel av dele-

gaterna socialdemokraternas beslut, men kongressen invalde inte en enda kritiker i FFCs arbetsutskott. Under mellanfreden understödde FFCs ledning SDPs och Finlands regerings åtgärder med vilka man strävade efter att förhindra kommunisternas verksamhet i Finland och att avvärja påtryckningen från Sovjetunionen och förberedde sig samtidigt för ett nytt krig.

Fortsättningskrigets tid

Inga strejker, ingen förbättring av levnadsstandarden eller förkortning av arbetstiden kunde komma i fråga under krigstiden när nationen koncentrerade sina krafter på krigsansträngningar. Fortsättningskriget som bröt ut på sommaren 1941 begränsade således fackföreningsrörelsens möjligheter till inflytande och agerande, men öppnade i själva verket för FFC vägen till kärnan i maktutöandet under regleringsekonomi. Statsmakten och arbetsgivarna ville ha fackföreningsrörelsen med i olika trepartsorgan när man delade den minskade levnadsstandarden och ökade arbetseffektiviteten. FFCs representanter var med i till exempel lönenämnden, i kommittén för arbetspliktsfrågor, i den nationalekonomiska delegationen och i industrins rationaliseringsnämnd.

FFC stödde Finlands krigsansträngningar vid sidan av nazistiska Tyskland både öppet och genom att delta i den hemliga spionage- och propagandaverksamheten i början av fortsättningskriget. FFCs ledning ställde sig dock på våren 1943 på den sida som hade understött en separatfred mellan Finland och allierade. De nederlag som Tyskland, Italien och Japan hade lidit, och arbetarbefolkningens ökade missnöje hade en avgörande betydelse för denna omvärdering. Även svenska LOs ställningstaganden påskyndade FFCs linjeändring. FFCs kongress i oktober 1943 stödde förslaget om att sluta separatfred.

FFC strävade på våren 1944 till att påverka SDPs linje i fredsfrågan. Majoriteten i SDPs partistyrelse började stöda den så kallade fredsoppositionen, men partiets starka man, finansminister Väinö Tanner och majoriteten i riksdagsgruppen uppskattade att en för

tidigt slutet separatfred skulle leda Finland från askan i elden. Det djupa misstro som hade uppstått under krigstiden hade långvarig inverkan när de som hade följt Tanners linje förstärkte sina ställningar på SDPs partikongresser åren 1944 och 1946. FFCs ledare hörde då till SDPs minoritet. FFCs tydliga stöd till separatfreden skapade grunden för en stark ställning för FFC och dess ordförande Eero A. Wuori, när den nya utrikespolitiken utformades.

Kommunisterna som hade kommit med i fackföreningsrörelsen sedan fred slutits ställde först FFCs ledning till svars för svärmiska ställningstaganden som stött krigsansträngningarna. Kritiken upphörde snabbt eftersom FFC i god tid hade varit för fred och mot krig. Wuoris förtroendefulla förhållande till övervakningskommissionens chef A. A. Zdanov ökade kommunisternas försonlighet i FFC. Den sovjetiska fackliga centralorganisationen VZSPS och den engelska fackcentralen TUC gjorde det möjligt för FFC att delta i Fackliga Världsfederationens grundläggande möte i London år 1945.

Finlands nya position

Relationerna mellan Finland och Sovjetunionen hade varit spända, eftersom inbördeskriget i Finland hade vunnits av de vita och i Sovjetunionen av de röda. Till följd av andra världskriget blev Sovjetunionen en av de betydande stormakterna. Sovjetunionen segrade över Finland i både vinter- och fortsättningskriget. Finlands armé slog emellertid tillbaka sovjetarméns anfall på Karelska Näset och i Ilomants på sommaren 1944, så Finland ockuperades inte. I september 1944 slöt Finland en mellanfred med Sovjetunionen och Storbritannien.

Under ledning av statsminister J. K. Paasikivi började man bygga upp en ny utrikespolitik. Paasikivi framhävde att det inte räckte med att mellanfredsföredraget hölls, utan relationerna med Sovjetunionen borde göras goda och förtroendefulla. Situationen var ut- och inrikespolitiskt svår, när verkställandet av mellanfreden i Finland kontrollerades av de allierades, närmast Sovjetunionens kontrollkommission. Kontrollkommissionen lämnade landet i september

1947, när det slutgiltiga fredsfördraget hade slutits i Paris. Den nya karaktären av relationerna mellan Finland och Sovjetunionen befästes år 1948 när länderna slöt en vänskaps-, samarbets- och biståndspakt. Denna pakt tillfredsställde Sovjetunionens försvarspolitiska behov i förhållande till Finland.

Stora ändringar skedde förutom i utrikespolitiken också i inrikespolitiken. FKPs verksamhet som hade varit olaglig blev laglig, och samtidigt upplöstes flera organisationer som enligt mellanfredsfördraget hade klassificerats som fascistiska. Kommunisterna, de vänstersocialister som under krigstiden hade varit fängslade och en del de socialdemokrater som var missnöjda med Väinö Tanners politik under krigets slutfas grundade Demokratiska Förbundet för Finlands Folk (DFFF), som var en samarbetsorganisation och ett valparti.

Vänstern vann riksdagsvalet år 1945. SDP fick 50 mandat och DFFF 49. Högermajoriteten hade därigenom minskat från 115 till 101 mandat. Efter valet bildades en regering av de så kallade tre stora: SDP, DFFF och agrarförbundet. Arbetarrörelsen hade efter kriget övertaget, när högern var förlamad och splittrad. Högern och arbetsgivarna var beredda till långtgående eftergifter för att trygga samhällsfreden.

Den nya friheten förde med sig en snabb organisatorisk uppgång men också tvister och maktkamp i arbetarorganisationerna, när man i fackföreningsrörelsen, SDP och Arbetarnas Idrottsförbund (AIF) kämpade om makten. FFCs socialdemokrater stödde den nya utrikespolitiken och hade en försonlig inställning till kommunisterna. Således undvek centralorganisationen under åren 1944–1946 en bitter maktkamp.

Organisatorisk uppgång

Under fortsättningskrigsåren 1941-1943 steg FFCs medlemsantal från 66 000 till 86 000. Krigstidens medlemsantal bör inte jämföras med fredstidens motsvarande, eftersom till exempel år 1943 var nästan 25 000 medlemmar befriade från medlemsavgifterna på

grund av militärtjänst. När freden hade kommit, krävde arbetarna att deras löner och behandling skulle väsentligt förändras. För att förverkliga dessa krav anslöt de sig till fackförbunden. Den egentliga medlemsrusningen till FFCs medlemsförbund skedde år 1945, då centralorganisationens medlemsantal nästan tredubblades och steg till nära 300 000. FFCs tillväxt fortsatte ända till år 1947, och då var medlemsantalet över 340 000.

År 1945 anslöt 11 fackförbund sig till FFC, flera av dem förbund för statliga befattnings- och tjänsteinnehavare. Till exempel Postmannaförbundet, Tullmannaförbundet och Polisförbundet blev medlemmar i FFC. Samtidigt blev industri- och servicebranschernas förbund större. Medlemsökningen ledde på 1940-talet – såsom år 1917 – till att fackförbunden splittrades, när man inom många branscher trodde att den organisatoriska styrkan var tillräcklig för att grunda ett eget fackförbund. År 1945 grundades till exempel Lant- och diversearbetarförbundet och året därpå Skogs- och flottningarbetarförbundet.

Ökningen av FFCs medlemsantal fick delvis fart av den snabba industrialiseringen efter kriget. Krigsskadestånden ökade metallindustrin, och återuppbyggnaden av Västeuropa garanterade goda tillväxtmöjligheter för den finländska träförädlingsindustrin. Trots att näringsstrukturen förändrades snabbt var Finland fortfarande ett lantbruksland. Efter kriget utplacerades invandrar- och frontmannafamiljer på landsbygden. År 1950 fick 46 procent av Finlands befolkning sin utkomst i jord- och skogsbruk. Inom industrin och byggbranschen arbetade sammanlagt 27 procent och i serviceyrken ungefär lika många.

Arbetstagarna och tjänstemännen organiserade sig allt aktivare i både FFC och andra centralorganisationer. Sammanslutningen för Intellectuellt Arbeta som hade startat sin verksamhet år 1922 omorganiserades år 1944 och fick namnet Centralförbundet för Intellectuellt Arbeta (från och med år 1956 Tjänstemanna- och Funktionärsorganisationernas Centralförbund TOC). År 1945 hade denna organisation 70 000 medlemmar. Finlands Tekniska Funktionärsorganisationernas Centralförbund (FTFC) grundades år 1946. Den fjärde centralorganisationen De Akademiskas Delegation (AKAVA)

På 1940-talet blev FFC också en centralorganisation för statens tjänste- och befattningsinnehavare när flera tjänstemannafackförbund anslöt sig till centralorganisationen. I bilden postmännen i Lappo år 1960 på väg till morgonutdelningen.

Bild: Arbetararkivet.

grundades år 1950. Den explosionsartade ökningen av medlemstalen i fackföreningsrörelsen fick också arbetsgivarna att organisera sig. I mitten av 1940-talet grundades nya arbetsgivarförbund, till exempel Lantbruksarbetsgivarnas Förbund och Bilbranschens Arbetsgivarförbund. Grundandet av Affärsarbetsgivarnas Centralförbund år 1945 medförde en långvarig indelning av arbetsgivarnas organisatoriska fält i Finland på annan basis än i de övriga nordiska länderna.

Fackföreningsverksamheten sträckte sig till nya branscher och nya orter. Antalet fackavdelningar fördubblades under år 1945. Det var fråga om en djupgående förändring i samhället. Fackföreningsrörelsen fick ett fast fotfäste i arbetslivet. Arbetarbefolkningens självkänsla höjdes. Det ledde till kraftkamper på arbetsplatserna. Arbetarna försvarade sina representanter om arbetsgivarna försökte utöva påtryckning på fackavdelningens ledande personer eller säga

upp arbetsplatsernas förtroendemän. På en del arbetsplatser satt man eller försökte man sitta ut högerextremistiska eller i övrigt motbjudande arbetsledare.

Löneregleringsbeslutet 19.6.1945

Inflationen i Finland var under krigsåren rimlig jämförd med första världskrigets år. Priserna i den svarta börsen kunde inte regleras. En betydande del av lönehöjningarna skedde förbi löneregleringen, när arbetsgivarna under rådande arbetskraftsbrist höjde lönerna. De lägsta lönerna, kvinnornas och diversearbetarnas löner steg något snabbare än lönerna i allmänhet. FFC, AFC och statsmakten var på hösten 1944 på egna grunder mycket missnöjda med löneregleringen. Lönemissnöjet som hade tilltagit mot slutet av fortsättningskriget utlöste sig i en kedjereaktion av ultimatum, strejker och lönehöjningar från hösten 1944 ända till våren 1945.

AFC som hade segt motsatt sig kollektivavtalen godkände inte ännu på våren 1944 ordet kollektivavtal i FFCs och AFCs allmänna avtal. När freden kom krossades arbetsgivarnas motstånd. Arbetsgivarna trodde att kollektivavtalen i den nya situationen skulle trygga samhällsfreden. Nya riksomfattande löne- och kollektivavtal slöts redan på hösten 1944 och våren 1945, men kollektivavtalen bröt egentligen igenom och stabiliserades först under åren 1945–1947.

Statsrådet fattade 19.6.1945 ett löneregleringsbeslut som påskyndade avtalsverksamheten. Beslutet bestämde normtimlönerna och de övriga specialgrunderna för lönebildningen samt förpliktade samtidigt indirekt fackförbunden och arbetsgivarförbunden att i löne- och kollektivavtalen precisera lönerna för de olika arbetstagargrupperna. Genom ett politiskt beslut hade det uppstått en uppsättning av lönenormer, och arbetsmarknadsparterna skulle förhandla och komma överens om hur dessa normer skulle tillämpas i praktiken. Löneregleringsorganen – ibland också statsrådet – godkände dessa överenskommelser mellan parterna.

Statsrådets formellt stränga lönebeslut gjorde paradoxalt nog kollektivavtalssystemet mycket instabilt. Löneregleringen läckte

när ackordslönerna och produktionspremierna inte var reglerade. Placeringen av arbetstagare efter yrkeskunnighet, enligt hur tungt arbetet var, efter kön och boningsort orsakade tvister mellan arbetsgivarorganisationerna och fackförbunden, inom förbunden och mellan dem. De speciella moment som ingick i lönebeslutet erbjöd i början en säkerhetsventil för att minska det branschvisa lönetrycket. Användningen av dessa speciella grunder skapade nytt lönetryck som ledde till konfliktthot och strejker.

Under löne regleringen stabiliserades affärsbranschen till en låglönebransch när handelns arbetstagare hörde till de så kallade fastlönebranscherna inom vilka produktionspremier eller ackordslöner inte ökade inkomsterna.

Bild: Arbetararkivet.

De av statsrådet fastställda normlönerna och de på dessa baserade kollektivavtalen gjorde löneuppgörelserna offentliga, vilket gjorde det möjligt att jämföra avtalslösningarna. Löneutvecklingen inom de olika branscherna kopplades ihop både administrativt och i praktiken i den nya riksomfattande arbetsmarknadsoffentligheten. De lönehöjningar som ett enskilt fackförbund eller en enskild arbetstagarupp hade fått förde de till varandra förknippade lönerna lätt in

i en höjningscirkel. Hela 'lönefronten' var antingen lugn eller orolig, vilket bevisar att lönerna inom de olika branscherna på 1940-talet var starkt kopplade till varandra. En lugn period kunde sluta när någon bransch hade fått en nivåhöjning, som fick löntagarna även inom andra branscher driva igenom sina krav på lönehöjningar.

De finländska arbetsmarknadsrelationerna fick nya ramar. Genombrottet av de riksomfattande kollektivavtalen ökade arbetstagarnas rättigheter och möjligheter till inflytande. Fackföreningsrörelsens ställning på arbetsplatserna och i det finländska samhället i allmänhet blev starkare. FFC och AFC förnyade sitt allmänna avtal i maj 1946 så det motsvarade den nya arbetsmarknadssituationen. Det nya allmänna avtalet förstärkte förtroendemännens ställning. Riksdagen stiftade år 1946 en ny lag om kollektivavtal, en lag om arbetsdomstol och en lag om förmedling i arbetstvister. Samma år stiftades ännu en lag om produktionskommittéer. Arbetarrörelsen nådde genom samarbete betydande framsteg i lagar som reglerade lönarbetarnas arbetstider och semestrar.

Under rådande regleringsekonomi och varubrist hängde pris- och lönebesluten nära samman. Tvisterna om inkomstfördelningen i Finland skedde på instabil fyrpartsbasis som utgjordes av statsmakten, lantbruksproducenternas organisationer, arbetsgivarorganisationerna och fackföreningsrörelsen. Lantbruksproducenternas Centralförbund (MTK), FFC och AFC upplevde dessa tvister i en stor utsträckning som ett nollsummespel där någon annans seger alltid var ett eget nederlag.

I det kalla krigets korsvägar

FFCs ledning försökte på hösten 1944 dämpa den rådande maktkampen mellan socialdemokraterna och kommunisterna och det därtill anslutna gräset om krigspolitiken. Jämfört med SDPs partiledning var FFCs socialdemokrater mycket flexibla. FKPs fackföreningssektion och FFCs ordförande Eero A. Wuori inledde på hösten 1944 förhandlingar om samarbete i FFC. En fråga som parterna var eniga om var utvidgandet av FFCs internationella relationer. Redan

i början av år 1945 kom man överens om en gemensam grund för den kommande verksamheten.

Utgångspunkten för samarbetet var FFCs arbete mot krig, fascism och reaktion. Målet var att utvidga demokratin i det statliga, ekonomiska och samhälleliga livet. På kommunisternas förslag kom man överens om att FFCs upplysningsarbete i fortsättningen skulle grunda sig på den marxistiska samhällsfilosofin. Marxismen var då också källan för socialdemokraternas ideologiska entusiasm, så det var inte fråga om någon betydande eftergift. Man beslöt att tidigare-lägga FFCs och dess medlemsförbunds kongresser och att redan före kongresserna anställa kommunister i organisationerna. Kommunisterna och socialdemokraterna band sig vid att ge minoriteten en proportionell representation i fackförbundens beslutande organ och i ombudsmannakåren.

Kommunisternas positioner förstärktes snabbt i den FFC-anslutna fackföreningsrörelsen, när de under åren 1945–1948 fick majoriteten i flera fackförbund. Kommunisterna vann också FFCs extraordinarie kongressval på våren 1946. Socialdemokraterna godkände inte valresultatet utan skyllde kommunisterna för valfusk. Valfusk hade förekommit på båda sidor, delvis med avsikt och delvis på grund av okunnighet. FFCs kommunistiska ledare gick med på att återkalla kongressen 1946. Socialdemokraterna åter var beredda att på samma gång välja kommunisten Väinö Tattari till FFCs 2:e ordförande på beslut av FFCs fullmäktige.

Kontrollkommissionens sovjetiska ledare krävde arbetsfred och att krigsskadestånden skulle levereras enligt tidtabellen. Hela arbetarrörelsen kände sitt ansvar i regeringen, så även FKP försökte förhindra uppkomsten av arbetstvister. FFCs ledning hade bundit sig starkt vid en ekonomisk och social stabilitet för att krigsskadestånden skulle levereras till Sovjetunionen och för att den ökade produktionen skulle göra slut på valuta- och varubristen. Det blev hela tiden svårare att garantera arbetsmarknadsfreden när priserna på lantbruksprodukter höjdes avsevärt. Prishöjningarna efterföljdes av krav på lönehöjningar och av strejker. Både på sommaren och hösten 1947 lades tydliga nivåhöjningar på lönerna.

Relationerna mellan socialdemokraterna och kommunisterna började försämrats. Det ökade missnöjet gjorde FKPs linje i fackför-

eningsrörelsen mera radikal. De ekonomiska tvisterna mellan SDP och FKP, lönetvisterna mellan olika fackförbund och valkampen i samband med kongressvalet inför FFCs ordinarie kongress 1947 kopplades nära samman. Socialdemokraterna fick in en majoritet i kongressen 1947 som ännu formellt hölls i samarbetsanda.

Flera arbetskonflikter uppstod och FFC hotade med generalstrejk, vilket på hösten 1947 ledde till en reformering av löne-regleringen. Det skapades en indexreglering som vid prishöjningar automatiskt garanterade något högre lönehöjningar. Genom avtal mellan FFC och AFC förverkligades år 1947 ett familjetilläggsystem som redan år 1948 ersattes av en allmän lag om barnbidrag.

Det spändare förhållandet mellan SDP och FKP var ett uttryck för det internationella kalla krigets indelningslinjer i den europeiska fackföreningsrörelsen. DFFF hamnade i opposition efter nederlaget i riksdagsvalet år 1948, och socialdemokraterna bildade en minoritetsregering. Förhållandena mellan FFCs socialdemokrater och kommunister inflammerades svårt under åren 1948-1949. FFC intog med socialdemokraternas röster en negativ attityd till den strejk som hade börjat på Arabias fabrik på hösten 1948 och som stöddes av FKP och de kommunistiskt styrda fackförbunden. Socialdemokraterna och kommunisterna förde ett hårt organisatoriskt krig om makten i olika fackförbund. Till följd av denna maktkamp splittrades Finlands Transportarbetarförbund år 1948 och socialdemokraterna fick år 1949 majoriteten i Finlands Pappersindustriarbetarförbund och Finlands Träarbetarförbund.

Flera kommunistiskt ledda fackförbund inledde under påtryckning av FKPs ledning en strejkrörelse i augusti 1949. FFC uteslöt med socialdemokraternas röster ur sitt medlemskap de fackförbund och fackavdelningar som hade startat arbetskonflikter. FFCs socialdemokrater deltog aktivt i arbetet för att bryta dessa strejker. Konfrontationen mellan polisen och demonstranterna som hade stött strejkarna ledde i Kemi till att två demonstranter miste livet.

Efter andra världskriget hörde nästan alla betydande centralorganisationer till Fackliga Världsfederationen (FVF). Denna organisation splittrades när stormakternas ökade misstro och maktkampen ledde till det kalla kriget. Flera centralorganisationer i de västliga länderna lämnade redan år 1948 FVF som leddes av

kommunisterna. Följande år grundade i huvudsak socialdemokratiskt ledda centralorganisationer Fria Fackföreningsinternationalen (FFI). FFC var medlem i FVF, och FFCs enighet var viktig för sovjeter och FVE.

Situationen i Finland hade på hösten 1949 tillspetsats till den grad att många kommunistiska fackföreningsaktiva ansåg att det var dags att grunda en egen centralorganisation. FKPs partiledning samt FVFs och det sovjetiska VZSPSs ledare som hade besökt Finland utdömde tanken om att en kommunistiskt ledd centralorganisation skulle grundas vid sidan av FFC. De uteslutna fackförbunden var beredda att komma tillbaka på de villkor som FFCs ledning hade ställt. Av de uteslutna förbunden godkändes fem som medlemmar i centralorganisationen, medan två av dem fick stå utanför. FFC bibehöll sin organisatoriska enighet, även om kommunisterna och socialisterna till exempel i Frankrike och Italien i slutet av 1940-talet inte längre rymdes i gemensamma centralorganisationer.

FFCs medlemskap i FVF förhindrade år 1949 kommunisternas uttåg, men redan år 1950 bröt FFC sina förbindelser med FVE. FFCs kongress år 1951 beslöt att utträda ur FVE. FFC stod i början utanför båda centralorganisationer även om det hade ett nära samarbete med de FFI-anslutna nordiska fackliga centralorganisationerna och höll kontakt med FFI. År 1957 anslöt FFC sig till FFI.

Stabiliseringens tid

Fackföreningsrörelsens organisatoriska styrka stabiliserades inte. FFC strävade år 1948 efter att höja sitt medlemsantal till 400 000, men medlemsantalet började minska och föll år 1954 till 240 000. Medlemsförlusten berodde delvis på att den arbetskraftsbrist som hade rått efter kriget hade upphört och att de ekonomiska konjunkturen blivit svagare. FFCs fackförbund och deras fackavdelningar försvagades av tvister mellan socialdemokrater och kommunister. Tvisterna tärde på krafter och drev bort medlemmar. Fackföreningsrörelsen hade blivit svagare, och det syntes på arbetsplatserna i arbetsgivarnas hårdare grepp.

Efter strejkrörelsen år 1949 strävade socialdemokraterna efter att befästa sin ställning i fackföreningsrörelsen. Därför minskade FFCs kongress år 1951 fackförbundens egen beslutanderätt och överförde mera makt till centralorganisationen. Enligt de nya stadgarna fick medlemsförbunden inte säga upp sina kollektivavtal utan centralorganisationens samtycke. Fackförbunden var tvungna att anhölla om strejktillstånd av FFCs arbetsutskott. Stadgeändringen hade överraskande resultat. Dessa stadgar som hade antagits för att dämpa kommunisternas strejkvillighet tillspetsade kollektivavtalstvisterna mellan FFCs socialdemokratiska förbund.

FFC och SDP hade på sensommaren 1949 avväjrt de av kommunisterna föreslagna lönehöjningarna, men redan vid årsskiftet 1949-1950 grälade socialdemokratiska ministrar och fackliga ledare om behovet och storleken av lönehöjningarna. K-A. Fagerholms socialdemokratiska minoritetsregering beslöt i januari 1950 att höja lönerna och att upphäva löneregleringen. Arbetsmarknadsorganisationerna fick ansvaret för lönepolitiken, som hade hört till pris- och lönenämnden.

Snart därefter fick Urho Kekkonens minoritetsregering som bestod av agrarpartiet regeringsansvaret. Löneförhandlingarna hamnade på våren 1950 i en återvändsgränd. FFC lämnade generalstrejkvarsel för att påskynda förhandlingarna. I den av FFC organiserade medlemsomröstningen godkände en klar majoritet lösningen som kallades F-avtalet efter riksdagens talman K-A. Fagerholm som hade fungerat som förmedlare.

Industrins stora fackförbund, metall-, pappers- och träförbunden hotade med arbetskonflikter när man vid förhandlingarna inte lyckades tillämpa F-avtalet i praktiken. Arbetsgivarna inom pappersindustrin böjde sig i sista sekunden, men i augusti-oktober genomfördes strejkerna inom metall-, trä- och glasindustrin samt i köttförädlingsbranschen. Antalet strejkande steg till ungefär 100 000. FFC påskyndade lösningen av dessa arbetskonflikter genom att i oktober lämna redan ett tredje generalstrejkvarsel, vilket ledde till att avtalen kom till stånd. Kekkonens regering beslöt i slutet av år 1950 att återuppta löneregleringen.

Behovet av organisatorisk utbildning ökade när fackföreningsrörelsen blev större och kollektivavtalsverksamheten utvidgades. I bilden studerande på Kiljava Fackföreningsinstitutets sommarkurser år 1954.

Bild: Fackföreningsarkivet.

Efter minoritetsregeringen bildade agrarpartiet och socialdemokraterna år 1951 en majoritetsregering. Lönerna höjdes med de påslag som FFC hade krävt och som ersatte de ökade levnadskostnaderna. Samtidigt kom regeringen och de centrala intresseorganisationerna på våren 1951 överens om en s k borgfred, under vilken man strävade efter att frysa ner pris- och lönehöjningarna. FFCs ställning i den helhetsekonomiska planeringen befastes.

Finlands instabila ekonomiska utveckling skapade spänningar i inrikespolitiken och på arbetsmarknaden. Regeringarna avlöste på 1950-talet ofta varandra, och man kämpade om innehållet av den ekonomiska politiken. Statsminister Urho Kekkonen hade år 1953 stött den deflationslösning som drevs av arbetsgivare och borgerliga ekonomiska experter, alltså att lönerna, priserna och skatterna skulle sänkas samtidigt. Hans regering föll och ersattes av en expeditiv regering som bestod av högerinriktade ekonomiska påverkare och industriledare. Därigenom inflammerades förhållandena mellan Kekkonen och AFC.

SDP, agrarpartiet och FFC fann åter varandra. FFCs ekonomipolitiska inflytande kulminerade på hösten 1954, när FFCs hot om generalstrejk som berörde pris- och lönepolitiken på ett avgörande sätt påverkade de ekonomiska uppgörelserna av Urho Kekkonens femte regering. På FFCs anmodan tog regeringen in i sitt program en sänkning av levnadskostnaderna och en reformering av löneregleringen. FFCs inflytande var så stort att FFCs fullmäktige behandlade och godkände regeringsprogrammet innan regeringen bildades.

Under stabiliseringens tid steg industriarbetstagarnas realförtjänster något under åren 1951–1955. Lönepolitiken gynnade fortfarande de branscher som betalade ackordslöner, och de hårdare reglerade branscherna med tidlön hamnade efter i förtjänstutvecklingen. Yrkesmännen och lågavlönade arbetare som arbetade på timlön kritiserade löneregleringen. FFC höll medlemsförbunden strikt inom de av centralorganisationerna godkända lönehöjningarna och avtalsramarna. Detta orsakade missnöje, eftersom fackförbunden i de övriga centralorganisationerna kunde förhandla friare om arbetsvillkoren.

Kommunisterna kritiserade stabiliseringslösningarna eftersom de beräknade att arbetarnas levnadsstandard sjönk. Efter Stalins död analyserade den internationella kommunistiska rörelsen på nytt förhållandet till socialdemokraterna. FKPs centralkommitté godkände deklarationen Arbetarfolket till samarbete i januari 1954. Centralkommittén påminde samtidigt i ett separat beslut partiets medlemmar om att benämningar ”högersocialdemokrater”, ”splitt-rare” och ”noske” inte längre fick användas om alla socialdemokrater. I kommunalfullmäktige och i fackföreningsrörelsen skulle man avstå från ”kapplopp om hur radikala förslagen är”.

Generalstrejken

Jämförd med centralorganisationerna i de övriga nordiska länderna var FFC svagt, men det hade förmått påverka den ekonomiska politiken under efterkrigsåren. Det förtroliga förhållandet mellan AFC och FFCs socialdemokrater som väsentligt grundade sig på en

gemensam rädsla för kommunisterna, bröt i regeringslösningarna åren 1953 och 1954. AFC hade en stark representation i det högerinriktade expeditionsministeriet åren 1953–1954, och FFCs fullmäktige godkände programmet av Kekkonens regering som bildades år 1954. FFCs, MTKs och AFCs gemensamma stabiliseringsfront förvittrades. Förhållandena mellan SDP och agrarpartiet hade inflammerats till följd av regeringsuppgifterna, riksdagsvalet 1954 och förberedelserna för presidentvalet 1956.

Riksdagens kvalificerade minoritet röstade i slutet av år 1955 maktlagen över valet och förhindrade därigenom fortsättningen av löne- och prisregleringen. Samhället var mycket dåligt förberett för denna förändring, även om FFC och AFC hade kommit överens om att indexregleringen av lönerna skulle fortsätta när regleringen i början av år 1956 upphävdes. FFC hade rätt att i juni 1956 anhålla om justeringsförhandlingar om levnadskostnadsindexet steg med fem procent. Levnadskostnaderna började stiga snabbt, när lantbruksproducenterna efter upphävandet av prisregleringen höjde priserna på mjölkprodukter. Även hyrorna steg. Levnadskostnaderna hade redan i februari 1956 stigit med sju procent.

FFC krävde att priserna skulle sänkas men regeringen hade inte fullmakt till det. På grund av presidentvalet var regeringen handlingsförlamad och kunde inte styra utvecklingen. Efter detta föreslog FFC Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund en separat lönehöjning på 12 mark som skulle ersätta prishöjningarna. Förhandlingarna slutade utan resultat. FFCs fullmäktige beslöt 16.2.1956 att generalstrejken skulle börja i början av mars om en tillfredsställande lösning inte uppnåddes. Detta var FFCs femte generalstrejkhot efter andra världskriget. Arbetsgivarna var beredda att ta emot strejken, för Östersjön var igenfrusen vilket förhindrade exporten. Arbetsgivarna var inte längre så oroade över inrikespolitiska oroligheter som på 1940-talet, eftersom Sovjetunionen hade tömt militärbasen i Porkkala. AFCs ledning uppskattade att tiden var mogen att försvaga FFCs inflytande.

FFCs generalstrejk och den av MTK som motåtgärd förkunnade strejken att distribuera mjölkprodukter började 1.3.1956. Samma dag tillträdde president Urho Kekkonen sin tjänst. MTKs

distribueringsstrejk ökade arbetstagarnas beslutsamhet, eftersom stegringen av livsmedelspriserna hade lett till generalstrejk. Generalstrejken drog med sig fler arbetstagare än FFC hade medlemmar. Över 400 000 människor strejkade, medan FFC hade ungefär 270 000 medlemmar. Strejken förenade socialdemokraterna och kommunisterna i FFC.

Generalstrejken år 1956 var den största arbetskonflikten under efterkrigsåren. Strejkvakterna övervakade vid fabriksportar och servicestationer, på landet och i städer att strejken höll. I bilden kontrollerar cykelpatrullen av strejkande i Harjavalta en skogsarbetsplats.

Bild: Fackföreningsarkivet.

Generalstrejken stoppade hela landet och varade i 19 dagar. Den var tung för strejkarna eftersom små understöd kunde delas ut endast till dem som hade hamnat i allra svåraste ställning. I allmänhet fortskred generalstrejken rätt så lugnt. Myndigheternas grepp blev hårdare när strejkarna med tvång försökte stoppa utdelningen av bensin och förhindra busstrafiken. Det uppstod handgemäng och bilar fälldes, men värre konfrontationer kunde undvikas, även om vissa myndigheter var beredda att ta till hårda tag och armén var i beredskap. De stora demonstrationerna som FFC anordnade under generalstrejken fortskred lugnt.

Generalstrejken slutade 20.3.1956. Vuxna fick 12 marks (eller cirka 6-10 procent) och unga 8 marks separat höjning på timlönerna eller motsvarande höjning på vecko- och månadslönerna. FFCs seger var endast momentan om inte formell. På basen av avtalet om avblåsning av generalstrejken fick industrin skattelättnader som finansierades genom att höja skatter och avgifter som riktades på arbetstagarna. Priserna på bröd, kött och fisk steg på våren snart efter strejken. FFC krävde på sommaren 1956 att prisstegringen skulle kompenseras för fullt, men organisationen hade inte längre styrka att driva igenom sina krav.

En långsam upplösning

Den finländska socialdemokratins organisatoriska kultur utformades på 1940-talet först och främst av unga, snabbvärliga och hårdhänta män som hade varit i krig och som trodde att Finland snabbt skulle ändras till ett samhälle med hegemonisk socialdemokrati och stark fackföreningsrörelse i stil med Sverige, Norge eller Danmark. Denna ståtliga framtidsvision förverkligades inte. Det var svårt för de ledande socialdemokraterna att förstå och godkänna DFFFs och agrarförbundets kontinuerliga framgång i valen och FFCs medelmåttiga organisatoriska styrka. En delvis förklaring för socialdemokraternas bittra gräl på 1950-talet var att socialdemokraterna sökte och fann i sina egna skaror syndabockar till SDPs, FFCs och AIFs medelmåttiga framgång.

Socialdemokraternas tvister berörde först framtiden för arbetarnas separata idrottsorganisation AIF – som jämfört med de övriga nordiska länderna var enastående stark. Det var i grunden fråga om huruvida socialdemokraterna borde upprätthålla en separat arbetarorganisationskultur eller sträva till maktpositioner i alla medborgarkretsars gemensamma massorganisationer. De som understödde den separata kulturen framhävde de självständiga arbetarorganisationernas masstyrka och motsatte sig planen att slå ihop AIF med de borgerligt styrda riksomfattande idrottsorganisationerna.

En annan del av tvisterna inom partiet utgjordes av de ekonomisk- och maktpolitiska stridigheterna mellan FFC och SDP. I FFCs ledning hade många efter kriget England som förebild, eftersom Labour då verkade som fackföreningsrörelsens politiska vinge. FFC understödde en aktivare ekonomisk politik som skulle upprätthålla hög sysselsättning och ekonomisk tillväxt. Några av SDPs ledare påstod att FFC hade gått i generalstrejk utan att i förväg förhandla om det med partiledningen. FFCs ledare åter beskyllde partisekreterare Väinö Leskinen för viljan att ta militären till hjälp för att få bukt med generalstrejkarna. År 1957 blev Väinö Tanner SDPs ordförande. Han blev inte varm för FFCs politik för full sysselsättning, utan ansåg att det viktigaste ekonomisk-politiska målet var att motarbeta inflationen.

Frontlinjerna var inte klara. Målen, kännetecknen och persongrupperingarna varierade till exempel i förhållande till Finlands politik gentemot Sovjetunionen. De centrala beslutsfattarna kunde på splittringsutvecklingens olika fält och i dess olika skeden stå först på ena, sedan på andra sidan. Tvister som hade börjat i arbetarrörelsen kopplades till varandra genom de personer som samtidigt hade haft inflytande i dessa organisationer. Till exempel FFCs ordförande Eero Antikainen var viceordförande i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. De samtidiga tvisterna förstärkte motsättningarna. Männen som hade varit i krig och hade blivit hårdfjällade i antikommunistiska organisatoriska krig var inte beredda till kompromisser.

FFCs organisatoriska splittring började redan år 1949 när två kommunistiskt ledda fackförbund lämnades utanför centralorganisationen. Finlands Väveriindustriarbetarförbund som leddes av kommunister uteslöts ur FFC år 1952 och för att ersätta det grundades Textil- och Trikåarbetarförbundet som leddes av socialdemokrater. Under stabiliseringens tid började FFCs rader att knaka i fogarna på grund av kollektivavtalstvister. Elektrikerarbetarna som var medlemmar i Finlands Metallarbetarförbund och som var missnöjda med avtalsverksamheten grundade år 1955 Finlands Elektrikerförbund som FFC inte godkände som medlem.

FFC bytte efter andra världskriget ofta ordförande. Persontvisterna tillspetsades år 1954 när en klar majoritet av socialdemo-

kraterna i FFCs arbetsutskott understödde Eero Antikainen som efterträdare för Aku Sumu. Minoriteten understödde FFCs generalsekreterare Olavi Lindblom. De erfarna organisationsmännen började efter att ha hamnat i minoriteten beskylla majoriteten för opasslig personmygel. Eero Antikainen och Olavi Lindblom var efter generalstrejken både i FFC och i SDPs partistyrelse på olika linjer i fråga om den ekonomiska politiken. Lindblom ansåg att det var omöjligt med en full kompensation av prisstegringarna som drevs av FFCs majoritet.

Generalstrejken ledde till en tvist i FFC när vissa förbund krävde att FFC skulle betala ut de konfliktunderstöd som det hade lovat under generalstrejken. Denna tvist om generalstrejkens kostnader fördärvade först relationerna mellan FFC och Finlands Sjömans-Union, när fackförbundet som inte hade fått understöd inte ville betala sina medlemsavgifter till FFC. Socialdemokraternas osämja gick så långt att socialdemokraterna på FFCs kongress år 1956 hade två separata gruppmöten. Slutligen tillspetsades tvisterna till den grad att FFCs arbetsutskott år 1957 avsatte Lindblom från sin post.

FFCs och AIFs socialdemokratiska ledare hörde i partitvisten till den gruppering som förlorade på partikongressen år 1957. FFCs andra ordförande Vihtori Rantanen ledde dem som hade förlorat ordförandevallet när de tågade ut ur mötessalen. Samma år utträdde eller uteslöts de första förbunden ur FFC. De grundade tillsammans med Elektrikerförbundet en egen centralorganisation, Fackförbundens Samarbetsorganisation. Utan att bry sig om SDPs och den socialdemokratiska riksdagsgruppsmajoritetens beslut ställde de centrala figurerna inom oppositionen på hösten 1957 upp som ministrar i den av agrarförbundet ledda regeringen på hösten 1957. FFC grundade snart efter regeringslösningen sin egen dagstidning Päivän Sanomat som stödde partioppositionen. Möjligheten till sämja inom SDP ebbade ut år 1958 när SDPs riksdagsgrupp splittrades.

De som hade blivit i minoriteten i SDP grundade år 1959 Arbetarnas och Småbrukarnas Socialdemokratiska Förbund (ASSF). Ännu år 1959 förhandlade man på allvar om sämja, men enigheten inom FFC kunde inte längre återställas. ASSFs och FKPs fackliga påverkare godkände inte att de redan uteslutna eller utträdna fack-

förbunden skulle tas tillbaka till FFC på sådana villkor som fackför- eningssocialdemokraterna hade kommit överens om sinsemellan utan att lyssna på andra. När förenandet misslyckades, utträdde flera fackförbund och fackavdelningar år 1960 ur FFC, men centralorga- nisationen behöll sina starkaste fackförbund och största delen av sina medlemmar.

Såsom i tidigare interna tvister inom arbetarrörelsen stämp- lades motparten också i FFCs socialdemokraters tvister i slutet på 1950-talet brytts som en grupp som ville skada arbetarbefolkning- ens gemensamma intressen. Motståndarna ansågs antingen vara splittrare av arbetarorganisationernas gemensamma styrka eller kommunisternas medlöpare. Situationen var emellertid inte helt entydig, för den slutgiltiga brytningen inom FFC som uppsköts till år 1960 lindrade effekterna av splittringen. Många av SDPs medlemmar stannade kvar i FFC-anslutna fackförbunds led. De var med om att i mitten av 1960-talet skapa i både FFC och SDP förutsättningar för fackföreningsrörelsens försoning.

Den svåra likalönsfrågan

Arbetsgivarna motsatte sig minskningen av löneskillnaderna mellan yrkesarbetare och diversearbetare samt mellan män och kvinnor, eftersom de uppskattade att yrkesmännen som tidigare hade fått högre löner i varje fall krävde att löneskillnaderna skulle återställas. Fackföreningsrörelsen krävde i princip att männen och kvinnorna skulle behandlas lika beträffande avlöningen och arbetsvillkoren. Fackavdelningarna och –förbunden slöt emellertid med arbetsgi- varna kollektivavtal som innehöll enbart könsrelaterade skillnader.

År 1905 hade Finlands Hamnarbetarförbund som mål att männen och kvinnorna skulle få samma lön, men de manliga hamn- arbetarna hade som mål att få kvinnorna helt bort från branschen. De trodde att likalönsprincipen skulle garantera männen ett övertag i lastnings- och lossningsarbeten i hamnarna. De ledande kvin- norna i Finlands Affärsarbetarförbund motsatte sig på 1920-talet i en avtalstvist en tydlig minskning av löneskillnaden mellan män

och kvinnor. Det var rädsla för att kvinnorna skulle bli arbetslösa. Handels fackförbund i Finland trodde att en snabb övergång till likalön skulle leda till en allmän sänkning av männens lönenivå och en ökning av kvinnornas arbetslöshet.

Efter andra världskriget påverkade FFC och dess medlemsförbund uppkomsten av löneregringsbesluten och riksomfattande kollektivavtal. Löneregringsbeslutet år 1945 höjde kvinnornas löner men fastställde samtidigt skillnaden mellan männens och kvinnors lön för samma arbete officiellt till 10-15 procent. Lönebeslutet 19.6.1945 minskade tydligt löneskillnaden mellan män och kvinnor, men skillnaden förblev ändå inom industrin ungefär 30 procent. Kvinnorna och männen utförde sällan samma jobb.

Kollektivavtalsverksamhetens genombrott minskade således löneskillnaden mellan män och kvinnor men stabiliserade den samtidigt. Kvinnorna fick i enlighet med löneregringsbeslutet i kollektivavtalen egna löneklasser som var lägre än männens. Lönenemyndigheterna drev igenom denna löneskillnad till exempel i beklädnadsindustrins styck- eller ackordslöner, varvid männen och kvinnorna för jobb av obestridligt samma värde fick ersättning av olika storlek.

Kvinnorna upplevde att de separata kvinnolönerna var orättvisa. De kvinnliga kongressdelegaterna inledde på kongressen 1947 en häftig diskussion om likalönsprincipen. Kongressen understödde tanken om samma lön för arbete av samma värde oberoende av kön eller civilstånd. Detta mål framskred emellertid långsamt, eftersom FFCs ledning ansåg att det fanns viktigare lönemålsättningar och eftersom löneregringen stabiliserade löneskillnaden mellan könen ända till år 1956.

På förslag av FFCs kvinnosektion föreslog FFCs arbetsutskott Tyne Leivo-Larsson till representant på Internationella arbetsorganisationen ILOs konferens år 1950. Leivo-Larsson var Finlands representant när ILO på sommaren 1950 behandlade en konvention som förpliktade de berörda parterna att bestämma lönegrunderna utan diskriminering på grund av kön. Året därpå antog ILO konventionen. Därefter började FFC mera beslutsamt än tidigare driva likalönsprincipen och godkände på sin kongress år 1956 i sitt ekonomi- och lönepolitiska program målet om att de separata kvinnolönstabellerna

skulle strykas från kollektivavtalen. FFCs kvinnosektion och FFCs arbetsutskott stödde år 1959 förslaget till att ILOs likalönskonvention skulle ratificeras i Finland.

Likalönskommittén som hade börjat jobba år 1953 fick sitt arbete färdigt år 1960. Likalönsprincipen infördes år 1962 i agrarpartisten Ahti Karjalainens regeringsprogram, när FFCs representerer hade ställt det som ett villkor för sitt deltagande i regeringen. Det mål som fackets kvinnor och FFC hade drivit förverkligades, när riksdagen i oktober 1962 ratificerade ILOs likalönskonvention. Kvinnolönerna ströks från kollektivavtalen gradvis före år 1966.

Jämställdheten mellan könen i arbetslivet och i avlöningen har till våra dagar fortsatt att vara en av tvistefrågorna på arbetsmarknaden. Diskussionen om löneskillnaderna mellan mans- och kvinnodominerade yrken kompliceras av tvister om hur arbetserfarenheten, utbildningen, arbetets belastning eller svårighetsgrad och arbetsgivarens förmåga att betala lön borde tas i beaktande när kollektivavtal ingås. FFCs mål är samma lön för samma arbete eller för arbete med samma värde för män och kvinnor, eftersom den finländska arbetsmarknaden på nordiskt sätt tydligt har indelats i kvinno- och mansyrken.

Uppkomsten av den finländska modellen

Under år 1960 utträdde 10 medlemsförbund ur FFC. Året därpå utträdde Finlands Affärsarbetarförbund och Finlands kommunala arbetstagares och tjänsteinnehavares förbund (KAT) år 1962. Flera ur FFC utträdde fackförbund och största delen av den Fackliga Samarbetsorganisationens medlemmar grundade år 1960 Landsorganisationen i Finland (FLO). Två stora fackförbund, KAT och Affärsarbetarförbund samt Statstjänstemännens samorganisation som bestod av flera fackförbund stannade utanför båda centralorganisationerna såsom så kallade oberoende fackförbund. Både FFC och FLO grundade parallella förbund till fackförbund som verkade i den konkurrerade centralorganisationen. FFCs medlemsförbund konkurrerade också om medlemmar med KAT och Statstjänstemännens samorganisation.

FFC förblev medlem i FFI, men dess relationer till FFI och de nordiska fackliga centralorganisationerna blev kallare när dessa gynnade FLO som leddes av socialdemokrater. FFCs kontakter med sovjetiska VZSPS blev tätare, när organisationerna för att balansera FFCs anslutning till FFI år 1958 grundade en permanent delegation. FFC höll också kontakt med centralorganisationer i andra socialistiska länder. FLO blev redan år 1960 medlem i FFI. FLO och de oberoende fackförbunden slog vakt om relationerna över det kalla krigets frontlinje till de nordiska länderna, de Förenta Staterna och Västtyskland. De framhävde på detta sätt att de hade bundit sig vid den västliga demokratin och kritiserade FFCs och president Kekkonens nära relationer till Sovjetunionen. FFC fick i splittringens olika skeden stöd från både väst och öst. FLO och dess förbund fick endast stöd från västländerna.

SDPs och FFCs sammanvävda splittring gjorde åren 1956-1962 inrikespolitiskt oroliga och stridiga. Den svaga och instabila ekonomiska utvecklingen i Finland tillspetsade de politiska motsättningarna. Vid valet 1958 fick vänstern majoritet i riksdagen. DFFF var riksdagens största parti, när socialdemokraterna var indelade i två grupper. Socialdemokraternas, den Socialdemokratiska oppositionens och DFFF:s riksdagsgrupper var oförmögna till regeringssamarbete. President Urho Kekkonen och agrarpartiet förstärkte sina positioner, men endast Kekkonen förmådde stabilisera sin maktställning. Av agrarpartiet ledda kortvariga minoritets- och majoritetsregeringar samt tjänstemannaregeringar avlöste varandra. I tre regeringar utnämndes under åren 1957-1963 fackföreningsledare till ministrar.

FFC hade tidvis från och med år 1940 väsentligt påverkat utvecklingen av den finländska arbetsmarknaden och det finländska samhället. FFCs representanter hade under regleringens tid varit med om att besluta om löner och priser. Flera lagar som påverkade socialskyddet och arbetslivet hade uppstått på FFCs initiativ eller på basen av FFCs och AFCs gemensamma förslag. Förhandlingsrelationerna och fackföreningsrörelsens möjligheter till inflytande var emellertid inte stabila. Till exempel generalstrejken år 1956 som anslöt sig till upphörandet av pris- och löneregleringen var ett uttryck för den av

statsmakten, lantbruksproducenternas MTK, arbetsgivarorganisationerna och arbetstagarorganisationerna bildade fyrkantens inbördes misstro och för instabiliteten av det finländska arbetslivet.

På den finländska arbetsmarknaden fortsatte omväxlande de oroliga strejkåren och de lugnare stabiliseringsperioderna. De finländska arbetsmarknadsrelationernas instabilitet berodde i stor utsträckning på att nationalekonomin som var beroende av exportkonjunkturerna upplevde snabba ekonomiska svängningar. Även inrikespolitiken var ur arbetsmarknadsorganisationernas perspektiv kortsiktig. Arbetsgivarna hade på många arbetsplatser en fientlig inställning till den fackliga verksamheten, och förtroendemännens ställning var därför osäker. Finland avvek sig från de övriga nordiska länderna, eftersom den fackliga organiseringen endast rörde sig på den europeiska genomsnittsnivån.

Missförtroende och motsättningar var rådande när FFC på grund av splittringen höll på att försvagas. Å andra sidan var AFC rädd för att den i riksdagen år 1958 invalda vänstermajoriteten skulle på ett oförutsägbart sätt förändra social- och arbetslagstiftningen. Stiftandet av semesterlagen på våren 1960 bevisade för AFC att riksdagen som hade vänstermajoritet kunde driva igenom betydelsefulla reformer trots arbetsgivarernas och samlingspartiets motstånd.

FFC och AFC fann varandra år 1960 i samband med reformeringen av arbetslöshetsskyddet som höjde ersättningarna och förlängde tiden för utbetalningen av arbetslöshetsdagpenningen. Lagändringen förbättrade de i samband med fackförbunden verk samma arbetslöshetskassornas förmåga att utbetala arbetslöshetsersättningar, när huvuddelen av de ersättningar som arbetslöshetskassorna betalade ut täcktes med arbetsgivaravgifter. Lösningen var för arbetsgivarna billigare än den allmänna arbetslöshetsförsäkring som riksdagens majoritet redan en gång hade godkänt. De arbetslöshetskassor som hade bättre betalningsförmåga lockade till fackförbunden nya medlemmar, så detta var en gemensam seger för FFC och AFC.

Ändringen av lagen om arbetslöshetskassor var det första steget i den kvalitativa förändringen av relationerna mellan centralorganisationerna. AFCs och FFCs ömsesidiga relationer började utformas på

ett nytt sätt på basen av förtroendefull växelverkan. Således uppstod den finländska modellen, i vilken arbetsmarknadsorganisationerna har haft ett starkt inflytande på innehållet av de socialpolitiska besluten.

FFC föreslog på hösten 1960 AFC en centraliserad löneuppgörelse för åren 1961–1962. De lönehöjningar och andra förändringar i anställningsvillkoren som FFC föreslog var så fördelaktiga för arbetsgivarna att en uppgörelse kom till stånd innan FLO grundades. Det nya så kallade ramavtalet framhävde FFC-AFC-samarbetsaxeln och skuffade FLO och största delen av dess medlemsförbund på ett bestående sätt undan i avtalsverksamheten.

Den sista förstärkningen av den nya förtroendefulla samarbetsfasen i relationerna mellan de finländska arbetsmarknadscentralorganisationerna var arbetspensionslagarna som stiftades av riksdagen år 1961. Folkpensionsreformen år 1956 skapade i Finland ett grundläggande, jämnt och behovsprövat pensionsskydd. FFC och AFC var inte nöjda med lösningen. De hade redan i arbetspensionskommitténs arbete under åren 1959–1960 förmått samarbeta. Den finländska pensionsmodellen kompletterades således med allmänna lagstadgade förvärvspensioner som fonderades och förvaltades av privata försäkringsanstalter. Riksdagen som vid riksdagsvalet år 1962 hade fått en borgerlig majoritet antog år 1963 sjukförsäkringslagen som fackföreningsrörelsen länge hade verkat för.

Arbetstiden förkortades gradvis. Inom nästan alla branscher var veckoarbetstiden år 1959 högst 45 timmar och i kontinuerligt treskiftsarbete 42 timmar. Semesterlagen som stiftades år 1960 garanterade alla i fasta anställningsförhållanden en semester på 18-24 dagar. FFC och dess medlemsförbund agerade på 1960-talet med anslående kampanjer för en förkortning av arbetstiden. FFC, Tjänstemännens och Funktionärernas Centralförbund (TOC), FLO och AFC kom i juni 1965 överens om övergången till 40 timmars och 5 dagars arbetsvecka senast år 1970.

Återförening och ny organisationsstruktur

Återföreningen av fackföreningsrörelsen som hade splittrats i tre delar skedde under åren 1964–1969 och var en komplicerad process. Medverkandena tyckte att den framskred för långsamt och mödosamt. Trots många problem framskred återföreningen oemotståndligt när den väl hade startat. Alla centrala personer i fackföreningsrörelsen var åtminstone i princip tvungna att stötta tanken om att samla de fackliga krafterna, eftersom medlemmarna i huvudsak hade blivit trötta på motsättningarna mellan fackförbunden. Planerna om att lägga ned den parallella verksamheten understöddes också av arbetsgivarorganisationerna och från och med år 1966 även av regeringens centrala ministrar, som uppskattade att den förenade fackföreningsrörelsen skulle kunna bedriva en mera långsiktig och ansvarsfull arbetsmarknadspolitik än de konkurrerande organisationerna hade förmått.

Flera fackförbunds centrala aktörer diskuterade inofficiellt förutsättningarna för återföreningen. De halvofficiella återföreningsförhandlingarna började på våren 1965. Som opartisk ordförande för diskussionerna verkade professor i socialpolitik Heikki Waris. Återföreningsdiskussionerna drev FLO i kris. Majoriteten i centralorganisationens styrelse tyckte illa om att ordföranden Veikko Oksanen hade deltagit i förhandlingarna. På grund av förtroendebrist lämnade Oksanen sin post. Till ny ordförande valdes FLOs generalsekreterare Jaakko Rantanen.

Det var fackförbundens ledare som förde återföreningen vidare, eftersom direkta kontakter mellan centralorganisationernas ordförande var omöjliga på grund av det djupa missförtroendet. I denna så kallade Waris kommitté skapades ett förtroende över centralorganisations- och partigränserna, och denna förtroende utgjorde grunden för de praktiska lösningarna. De 21 fackföreningsmän som hade deltagit i de av Waris ledda diskussionerna gav i mars 1966 ut en resolution där man krävde att krafterna skulle samlas, föreslog en principiell grund för återföreningen och lade fram ett utkast till stadgar för den gemensamma centralorganisationen.

FFCs närstående kongress fick återföreningens förespråkare att öppna politiska och organisatoriska dubbelknutar som hade

stått i vägen för återföreningen. Väinö Leskinen, socialdemokratisk påverkare som hade varit med om mycket, och FKPs ordförande Aarne Saarinen ledde diskussionerna som kom fram till en rekommendation i vilken man kom överens om hur socialdemokraternas och folkdemokraternas ställningar skulle förstärkas i FFCs ledning. Avsikten var att göra slut på ASSF:s makt i centralorganisationens ledning och att utesluta Vihtori Rantanen från posten som FFCs ordförande. I rekommendationen kom man också överens om att ändra centralorganisationens stadgar.

Det politiska avtalet höll på FFCs kongress i juni 1966, även om både ASSF och de som på FKPs kongress på våren 1966 hade hamnat i minoriteten motsatte sig detta lösningsförslag. Kongressen valde till ordförande Landbygdsarbetarförbundets ordförande Niilo Hämmäläinen (sd.) och till andre ordförande Finlands Livsmedelsarbetarförbunds ordförande Arvo Hautala (kom.). Till sekreterare valdes Sulo Penttilä (sd.) och Simo Elomaa (kom.). Socialdemokraternas och folkdemokraternas representation i FFCs arbetsutskott ökade och ASSFs ställning försvagades.

De egentliga återföreningsförhandlingarna inleddes efter FFCs kongress. I oktober 1967 kom man redan överens om en återföreningsmodell enligt vilken de konkurrerande centralorganisationerna skulle ha upplösts och i stället ha grundats en helt ny centralorganisation. Denna återföreningsmodell som understöddes av den svagare centralorganisationen FLO skulle ha skjutit återföreningen av de parallella och överlappande förbunden långt in i en osäker framtid. SDP och FKP gav ut en gemensam partirekommendation i vilken de gav sitt stöd till denna återförening.

FLO förlorade sitt övertag. Det avslöjades att USAs underåttelsetjänst (CIA) hade gett till FLO stöd för antikommunistisk verksamhet, vilket skakade den finländska fackföreningsrörelsen. FLO hade förlorat sitt anseende och sin enighet. Finlands Bokarbetarförbund utträdde ur FLO, eftersom förbundets ledning var missnöjd med FLOs förklaringar gällande den finansiering den hade fått utifrån.

FFC hade under hela splittringen fler medlemmar än FLO och de oberoende fackförbunden tillsammans. Industrins centrala

fackförbund garanterade att FFC även under splittringens tid kunde ha större inflytande på arbetsmarknadslösningarna än konkurrenterna. SDPs ordförande Rafael Paasio uppskattade att den största organisationen inte kunde förbigås när återföreningslösningar träffades. De avbrutna förhandlingarna fortsatte år 1968 på initiativ av de oberoende fackförbunden. Då tog man fram en lösningsmodell som löste alla centrala problem på en gång. De fackförbund som ville vara med i återföreningen måste binda sig både vid en gemensam centralorganisation och vid ett återföreningsprogram på förbunds-nivå som skulle avskaffa de överlappande organisationerna.

Detta återföreningsprogram på förbunds-nivå var djärvt. Flera små fackförbund skulle förenas i enlighet med industriförbundsprincipen. I programmet ingick ett helt nytt fackförbund. Kemibranschen som hade vuxit snabbt på 1960-talet skulle få ett eget fackförbund. Återföreningsprogrammet formulerade FFCs organisatoriska struktur långt in i framtiden. Inom en del branscher var återföreningsprocessen på förbunds-nivå långsam och besvärlig. FFCs medlemsförbund löste under åren 1969–1975 både största delen av de stridigheter om förbundsgränserna som hade föregått splittringens tid och de problem med parallella förbund som hade uppstått på grund av splittringen.

Splittringen och den efterföljande återföreningen erbjöd den FFC-anslutna fackföreningsrörelsen ett enastående tillfälle att förnya sina organisatoriska strukturer. En tydlig organisatorisk struktur förbättrade fackförbundets verksamhet, när intressebevakningen för varje enskild arbetstagar-grupp bara sköttes av ett fackförbund. Sålunda visste fackförbundets medlemmar att de kunde påverka utvecklingen av sin bransch och branschens kollektivavtal. På kongressen 1966 gjordes väsentliga ändringar i FFCs stadgar. De nya stadgarna ökade fackförbundets suveränitet. FFCs medlemsförbund fick större övervägandemakt och frihet i kollektivavtalsförhandlingar och när det gällde att inleda arbetskonflikt.

FFCs återförening befästes i mars 1969, när nästan alla organisationer som hade varit med på slutrakan i återföreningsförhandlingarna kom överens om att hålla en konstituerande kongress för den gemensamma centralorganisationen. Den tio år långa splittringen

slutade på FFCs extraordinarie kongress 17-18.6.1969. På denna kongress fördes den maktöverföring från centralorganisationen till medlemsförbunden som hade börjat år 1966 ännu längre.

Ingen ny organisation grundades och namnförkortningen förändrades inte, men organisationens karaktär och namn ändrades. Det nya namnet var ett uttryck för att Finlands Fackföreningars Centralförbund, den tidigare ledande centralen för hela fackföreningsrörelsen ändrades till Finlands Fackförbunds Centralorganisation (FFC), som hade bildats av suveräna men samarbetsvilliga fackförbund.

Återföreningsprocessen förändrade FFCs och dess medlemsförbunds förhållande till den politiska verksamheten. FFC poängterade sin suveränitet och oberoendet av de politiska partierna, vilket i princip betydde att organisationen tog avstånd från den allmänna politiken. SDPs och FKPs starka satsning som påskyndare av återföreningsförhandlingarna samt de avtal om politiska styrkeförhållanden i de administrativa organen och i ombudsmannakåren som hade föregått FFCs kongresser 1966 och 1969 skapade en grund för formaliseringen av den partipolitiska gruppverksamheten i FFC och i de flesta av dess medlemsförbund. Den öppna gruppverksamheten skapade ramarna för arbetarpartiernas samarbete i fackförbunden, men vände samtidigt många fackföreningsaktivisters uppmärksamhet vid fackförbundens inre maktkamper, i synnerhet i så kallade balansförbund där socialdemokraterna och kommunisterna hade nästan lika stort understöd.

Inkomstpolitiken gör intåg

I Finlands inrikespolitik skedde på 1960-talet snabba förändringar. Närmast SDPs och samlingspartiets gemensamma front för att fälla president Urho Kekkonen torkade in när Olavi Honka, som hade nominerats till motkandidat avstod från sin kandidatur på grund av noten från Sovjetunionen. På partikongresserna åren 1963 och 1966 gled SDP till vänster. Samtidigt började partiet så småningom stödja vänliga relationer till Sovjetunionen. Diskussionen inom DFFF och

FKP var livlig. Målet var att förbättra förutsättningarna för vänsterns samarbete. På FKPs kongress på våren 1966 bildades partiledningen av fackliga ledare som var beredda till samarbete med SDP.

Vänstern vann riksdagsvalet på våren 1966 och riksdagen fick en vänstermajoritet. Antalet socialdemokratiska riksdagsledamöter steg från 38 till 55. SDPs ordförande Rafael Paasio bildade en regering med SDP, centerpartiet (tidigare agrarpartiet), DFFF och ASSF. SDP kom tillbaka till regeringen efter åtta år i opposition, och DFFF för första gången sedan år 1948. Arbetarpartiernas regeringssamarbete gav ett starkt stöd till fackföreningsrörelsens återföreningssträvanden.

Den snabba strukturförändringen och befrielsen av utrikes-handeln genom EFTA-avtalet tillspetsade de ekonomiska problemen. Finlands nationalekonomi hamnade under högkonjunkturerna från 1960-talet ända till slutet av 1980-talet i svårigheter, när den ökade efterfrågan ledde till en ökning av importen och till betalnings-balanssvårigheter. Den finländska produktionens dåliga konkurrensförmåga i hemlandet och på exportmarknaden korrigerades under lågkonjunkturer genom att sänka finska markens yttre värde. Finlands ekonomi fick sin rytm av devalveringscykler, i vilka devalveringen åtföljdes av en högkonjunktur som startades av den ökade exporten. Högkonjunkturen ledde till ökad import, till inflation, lågkonjunktur och ny devalvering. De ostabila arbetsmarknadsrelationerna påskyndade detta kretslopp.

Den internationella diskussionen väckte i Finland i början av 1960-talet tanken om en stabiliseringsmodell, med hjälp av vilken arbetsmarknadsorganisationerna och statsmakten i samarbete skulle bryta inflationscirkeln. Denna stabiliseringsmodell, där de ekonomisk-, social- och arbetspolitiska lösningarna samt lönerna och arbetsvillkoren slogs ihop i ett paket, kallades inkomstpolitik. Det ekonomiska rådets betänkande år 1964 gestaltade en inkomstpolitik där alla i Finland som deltog i fyrkantssamarbetet: fackförbunden, arbetsgivarorganisationerna, lantbruksproducenterna och statsmakten skulle binda sig vid att främja en jämn och gynnsam utveckling av nationalekonomin.

Inkomstpolitikens utgångspunkt var att alla medverkande skulle få sin del av nationalekonomins ökade produktivitet. Bilden

av inkomstpolitikens innehåll preciserades i ekonomiska rådets redogörelse till regeringen i januari 1967. Inkomstpolitiken ansågs vara det bästa medlet att lugna ner arbetsmarknaden och sakta av inflationen. Enligt dessa visioner kunde inkomstpolitiken styra nationalekonomins utveckling in på en jämnare tillväxtbana än tidigare.

Efter att den finska marken hade devalverats startade regeringen år 1967 allvarliga förhandlingar med arbetsmarknadens parter, Finlands Bank och lantbruksproducenterna om stabiliseringen av ekonomin. Regeringen utnämnde i december 1968 riksförlikningsmannen Keijo Liinamaa till inkomstpolitisk ämbetsman. Regeringen representerades i förhandlingarna av Mauno Koivisto, som först var finansminister och senare statsminister. Diskussionen fortskred parallellt under ledning av statsmakten och på FFC - AFC axeln. AFCs verkställande direktör Päiviö Hetemäki samt FFCs ordförande Niilo Hämmäläinen och Arvo Hautala utformade tillsammans innehållet av den kommande uppgörelsen.

Finlands arbetsmarknadssystem var mångcentrerat. Tjänstemannacentralorganisationen TOC, de akademiskt utbildades AKAVA, affärsarbetsgivarnas LTK och lantbruksproducenternas MTK var med om att sluta denna uppgörelse. Flerdimensionella förhandlingar ledde till uppkomsten av en omfattande inkomstpolitisk helhetsuppgörelse i mars 1968. Uppgårelsen som fick namnet Liinamaa I slog under avtalsperioden 1969 lönerna, priserna, räntorna, arbetslöshetsskyddet, pensionsbeslut, lantbruksstöden och många andra socialpolitiska lösningar ihop i ett tätt paket.

Inkomstpolitiken jämnade ut inkomstskillnader och förbättrade förutsättningarna för fackföreningsverksamheten. De jämnstora förhöjningarna på tim- och månadslönerna gynnade lågavlönade. Den solidariska penninlinjen härskade också i följande inkomstpolitiska uppgörelser. Först AFC och sedan de övriga arbetsgivarcentralorganisationerna gick med på att indriva fackförbundsavgifterna från fackförbundsmedlemmarnas löner. Statsmakten backade upp fackförbunden och arbetsgivarorganisationerna, när lagstiftningen förändrades så att arbetsmarknadsorganisationernas medlemsavgifter blev avdragsgilla i beskattningen.

FFC förmådde både genom att avtala med arbetsgivarorganisationerna och genom lagstiftningen förbättra förtroendemännens anställningsskydd, verksamhetsrättigheter och arvoden. Fackföreningsrörelsen fick fastare fotfäste på arbetsplatserna när förbundens medlemsantal steg och förtroendemännens ställning förbättrades väsentligt.

Övergången till inkomstpolitikens tid befäste för lantbruksproducenterna den redan år 1956 genom lag stadgade rätten till likadan inkomstutveckling som löntagarna hade. Kommunernas arbetsvillkor förenhetligades när Kommunala avtalsdelegationen som hade grundats år 1970 förhandlade och avtalade på kommunernas vägnar om arbetsmarknadslösningarna. Statens ämbetsmän hade redan år 1943 fått förhandlingsrätt, nu fick de också avtals- och strejkrätt. Som avtalspart för statsanställdas fackförbund grundades Statens arbetsmarknadsverk.

Även om de arbetsmarknadens parter som hade befäst sin ställning vid de statliga avtalsförhandlingarna nästan enhälligt var emot att teknikerfackförbundens FTFC skulle som fjärde arbetstagarcentralorganisation kunna delta i statliga förhandlingar och avtal, kunde de inte förhindra det.

Klassämjans linje

Inkomstpolitiken, där regeringen, arbetsmarknadsorganisationerna och lantbruksproducenterna avtalade om löner, priser på lantbruksprodukter och subventioner samt lagstiftningen, kritiserades från många håll. Den politiska oppositionen beskyllde arbetsmarknadsorganisationerna för diktering, när regeringen lämnade de med de inkomstpolitiska avtalen förenliga förändringarna av den arbetsmarknads-, social- och ekonomiskpolitiska lagstiftningen till riksdagen för antagande. FKPs partivist resulterade i splittring, när partiet minoritet, de så kallade taistoiterna, beskyllde de fackföreningsledare som representerade majoriteten för att stötta den statsmonopolistiska kapitalismen. Taistoiternas motto på 1970-talet var: Ned med inkomstpolitik, ned med klassämja.

I nästan alla västeuropeiska länder förekom i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet allt oftare öppna arbetskonflikter. Samtidigt blev revolutionära grupper snabbt starkare bland studenterna i USA och Västeuropa. Också i Finland närmade sig en del av studerandena och det akademiska folket arbetarrörelsen. Till exempel under metall- och byggnadsstrejkerna år 1971 kunde strejkarna på några orter få gratis läkarvård.

Inkomstpolitiken betydde på 1970-talet inte enbart att ekonomin balanserades. Vissa socialdemokrater, inflytelserika ledare av arbetsgivarorganisationer, många högerpolitiker och även Skyddspolisens uppskattade på 1970-talet att de tillspetsade arbetsmarknadskonflikterna, de stora arbetstvisterna och till och med förändringarna i styrkeförhållandena i enskilda fackförbund kunde i Finland starta en revolutionär rörelse. Några gamla konservativa var rädda för en snabb revolution medan en del vänsterextrema studeranden och arbetare önskade det. Frukten för revolution mjukade upp en del av arbetsgivarna och högerpolitikerna så de började stödja sociala reformer och en förstärkning av fackföreningsrörelsens ställning. De ville säkerställa de moderata socialdemokraternas makt och förhindra att minoritetskommunisternas inflytande skulle öka i fackföreningsrörelsen.

Under de första inkomstpolitiska uppgörelserna förbättrades sysselsättningen, realinkomsterna ökade, arbetsmarknaden var lugn och inflationen hölls i styr. En sådan utveckling var exceptionell i Finland. Övergången till inkomstpolitikens era gjorde inte slut på instabiliteten av den finländska ekonomin och arbetsmarknaden. Ekonomins snabba konjunkturväxlingar och den tidvis snabba inflationen försvagade förutsättningarna för en stabil arbetsmarknadsutveckling. De stora fackförbunden hade långa arbetskonflikter. Under högkonjunkturerna var löneglidningarna stora.

Delvis beroende av ett förändrat sätt att föra statistik, men i stor utsträckning också på grund av det starkare facket och förtroendemännens starkare position ökade antalet lokala korta arbetskonflikter, så kallade vilda strejker, snabbt i början av 1970-talet. Det var svårt för arbetsgivarna att lära sig att förhandla och att ingå avtal också på arbetsplatsnivå med en stark fackföreningsrörelse. De

lokala strejkerna koncentrerade sig på mansdominerade arbetsplatser: hamnar, byggarbetsplatser, metall- och pappersindustrin. Där blev arbetskonflikterna en vana, en del av de lokala förhandlingarnas rytm. Dessa lokala arbetskonflikter inflammerade socialdemokraternas och kommunisternas förhållanden i synnerhet i Metallarbetarförbundet.

På 1970-talet var Finland internationellt sett på toppen i fråga om arbetskonflikter. De av fackförbunden ledda strejkerna för kollektivavtalskraven och de lokala striderna säkerställde detta, eftersom arbetstagarerna hade mobiliserat sig och arbetsgivarna var på defensiven. Byggbranschens lockout år 1971 var exceptionell. Antalet arbetskonflikter och antalet i arbetskonflikter förlorade arbetsdagar fortsatte att vara högt också på 1980-talet. Inte ens de höjda strejkböterna år 1984 minskade strejkrörelsen på något väsentligt sätt. Först depressionen i början på 1990-talet sänkte antalet de arbetsdagar som i Finland hade förlorats på grund av strejker och lockouter på en väsentligt lägre nivå än tidigare.

På den finländska arbetsmarknaden avlöstes omfattande inkomstpolitiska uppgörelser, endast formellt enhetliga helhetsuppgörelser, av FFC och de stora förbunden koordinerade förbundsvisa avtalsrörelser och förbundsvisa avtalsrörelser som lämnade FFC som utomstående betraktare av varandra. De inkomstpolitiska uppgörelserna garanterade alla löntagare samma förmåner när det gällde verksamhetsrättigheterna, det lagstadgade socialskyddet och arbetstidsbestämmelserna. Å andra sidan kunde det hända att de semester-, löne- eller andra anställningsförmåner som enskilda förbund hade uppnått så småningom kunde införas i andra branschers kollektivavtal. Därför formulerades arbetsmarknadsrelationerna av både de centraliserade uppgörelserna och de olika branschernas egna kollektivavtal.

Inkomstpolitiska helhetsuppgörelser och förbundsvisa avtal var de finländska arbetsmarknadsorganisationernas sätt att anpassa sig i den ostabila ekonomin. Den varierande avtalsrytmen erbjöd många slags möjligheter att på ett flexibelt sätt minska spänningarna mellan de olika branscherna. Också i FFC varierade fackförbundens solidariska samarbete med en tidvis öppen lönekonkurrens. Arbets-

tagarnas led var tidvis i oordning, eftersom AFC som i skatte-, pensions- och socialskyddslösningar representerade den kapitalintensiva och mansdominerade industrin hade motsatta intressen än LTK som representerade den arbetskraftsintensiva och kvinnodominerade privata servicesektorn.

Den finländska arbetsmarknadsmodellen var på 1970- och 1980-talen trepartisk men hade samtidigt flera poler. Triangeln FFC-AFC-statsmakten styrde inte ensam utvecklingen, utan också FTFC, TOC, AKAVA, LTK, Kommunala avtalsdelegationen och statens arbetsmarknadsverk påverkade utvecklingen. Detta medförde i de finländska arbetsmarknadsrelationerna samtidigt instabilitet och stelhet samt kontinuitet och flexibilitet. Enskilda arbetsgivar- eller arbetstagarcentralorganisationer gjorde ibland ryck från de ömse-sidiga skyldigheternas och samtidiga förändringarnas avtalssystem. Ibland har åter någon arbetstagarcentralorganisation stannat eller de övriga avtalsparterna har lämnat den utanför de inkomstpolitiska uppgörelserna.

Grundtanken i de täckande inkomstpolitiska uppgörelserna var att en rimlig kompromiss på bästa sätt främjar hela nationalekonomins intressen. Arbetsmarknadsorganisationerna uppskattade att en sådan klassämja på lång sikt bäst tryggar också deras egna medlemmars intressen. FFC följde denna klassämjans linje.

Det förändrade samhället och fackföreningsrörelsens uppgång

Den snabba strukturförändringen har omarbetat det finländska samhället. Marknadsekonomin har omgrupperat de centrala resurserna för vårt lands produktion, arbetet och kapitalet. Den kontinuerliga förändringen av den finländska näringsstrukturen har skapat nya möjligheter och orsakat allvarliga problem. Man har röjt åkrar och beskögat dem. Man har byggt, öppnat och stängt fabriker, gruvor, butiker, banker, sjukhus och skolor.

Mest dramatiskt var att arbetskraftsbehovet i lant- och skogsbruket rasade när traktorerna och motorsågarna ersatte mänskornas och hästarnas muskelkraft. Följden var att undersysselsättningen som tidigare hade varit allmän på landet omvandlades till kontinuerlig arbetslöshet, mänskorna började flytta in i städer och invandra till Sverige. Befolkningsantalet på landsbygden började minska. Kännetecknande för det allt effektivare lantbruket är att trots migrationen har lantbruksproduktionen och avverkningen av skogarna ökat.

Den yrkesarbetande befolkningen 1960-2000

år	Lant- och skogsbruk	Industri och byggnadsverksamhet	Tjänster
1960	35 %	31 %	34 %
1970	20 %	34 %	46 %
1980	13 %	33 %	54 %
1990	9 %	29 %	62 %
2000	6 %	28 %	66 %

Källa: Matti Alestalo: Yhteiskuntaluokat ja sosiaaliset kerrostumat toisen maailmansodan jälkeen, i verket Suomalaiset. Yhteiskunnanrakenne teollistumisen aikana, Juva 1985 och Statistisk Årsbok 2000 och 2001.

Migrationen från Finland till Sverige eller från landet till städer har beroende på perspektivet tolkats antingen som en strålande framgångshistoria eller en stor olycka. För några öppnade sig nya möjligheter, medan arbetslösheten var andras öde. Den samhälleliga brytningen orsakade sociala problem, men erbjöd också möjligheter att förbättra livskvaliteten.

Finland har förändrats väsentligt. Bostäderna har blivit rymligare och är bättre utrustade. Grusvägarna har fått en asfaltbeläggning. Industriproduktionen har ökat. Serviceproduktionen har blivit mångsidigare. De stora förändringarna i arbetslivet och det ekonomiska livet har ökat produktiviteten och förkortat arbetstiden. Det finländska lönearbetsamhället uppstod på 1960- och 1970-talen, för det var först då som majoriteten av männen och kvinnorna

i arbetsför ålder kom fastare med i lönearbetet. Självhushållningen och tillfälliga säsongarbeten byttes mot fastare anställningar.

Sådana samhällen som i den ekonomiska utvecklingen har klarat sig sämre än Finland och i vilka mänskorna, produktionsinrättningarna och produktionssätten har utvecklats långsamt eller förvittrats, är inte så lockande för dagens finländare som är vana vid välbefinnande. Den ekonomiska tillväxten har möjliggjort en bättre finansiering av pensionskyddet än tidigare. Centrala parametrar i Finlands samhällsutveckling var i slutet av senaste årtusendet en allt längre livstid, en högre utbildningsnivå, en större konsumtion, mera omfattande massmedier och en högre organiseringsgrad bland löntagarna.

I detta tumult övergick den finländska arbetsmarknaden till inkomstpolitikens era och FFC återförenades. Fackföreningsrörelsen hade en avgörande betydelse för att samhället inte lämnade de människor åt sitt öde, vilka på grund av strukturförändringen hade förlorat sina jobb. Den förändrade näringsstrukturen och den av FFC bedrivna solidariska lönepolitiken garanterade en snabb utjämning av inkomstfördelningen i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. I fråga om inkomstfördelningen blev Finland snabbt en av de rättvisaste och mest jämställda länderna i världen.

Nästan alla fackförbunds medlemsantal ökade. Att organisera sig blev en medborgarkutym. Den minskade politiska diskrimineringen, förtroendemannens starkare ställning, fackförbundens egna arbetslöshetskassor och arbetsgivarindrivningen av medlemsavgifterna satte fart på en rekordartad organisatorisk tillväxt av FFC och hela den finländska fackföreningsrörelsen. De fattiga och instabila fackförbunden med endast några få anställda omvandlades på 1970-talet till betydelsefulla samhällsinstitutioner.

Den finländska fackföreningsrörelsen indelades i fackförbund och centralorganisationer på basen av olika organiseringsprinciper. Gränserna mellan organisationerna var dock relativt tydliga. Att organisera sig i något fackförbund eller någon centralorganisation har i Finland inte varit ett partipolitiskt eller religiöst val såsom i många andra europeiska länder. Bland FFCs och de övriga centralorganisationernas medlemmar fanns anhängare av alla riksdagspartier.

Det finländska samhället upplevde en snabb strukturförändring på 1960- och 1970-talen. Den ökade levnadsstandarden och flyttningsrörelsen har gett arbete åt byggarbetarna, men på grund av konjunkturväxlingarna har byggarna ofta lidit av arbetslöshet.

Bild: Fackföreningsarkivet.

Till exempel i Österrike, Tyskland och England började fackföreningsrörelsens organisatoriska nedförbacke när kvinnorna sökte sig in i förvärvsarbete och sysselsättningen i

servicebranscherna ökade. I själva verket var läget för den finländska fackföreningsrörelsen svagare än i dessa länder ännu på 1960-talet, då FFCs mansdominerade industri- och byggnadsarbetarförbund härskade över arbetsmarknadspolitiken. De privata servicebranschernas fackförbund var svaga, och den offentliga sektorn hade ännu inte någon fri förhandlingsrätt. I Finland drog den av återföreningen och av de inkomstpolitiska lösningarna skapade tillväxtcirkeln av facket på arbetsplatserna och i hela samhället med i facket också arbetstagare från de kvinnodominerade branscherna.

En förklaring till den finländska fackföreningsrörelsens nuvarande styrka kan vara, att dess genombrott skedde samtidigt som hela det finländska samhället moderniserades. Att vara medlem i en fackförening var på samma sätt ett tecken på det moderna livet som rinnande vatten, television eller egen bil. Fackföreningsrörelsen var i

Finland i början av 1970-talet en färsk kraft på arbetsplatserna och i det finländska samhället. Finlands instabila men snabba ekonomiska tillväxt – som avvek från nästan hela det övriga Europa – skapade ända till år 1990 goda ramar för en stabil fackföreningsrörelse. Man kunde ta nya framsteg. Lönerna och socialskyddet förbättrades och arbetstiden blev kortare.

Framgångar och missnöje

Riksdagens socialpolitiska beslut av vilka en betydande del av de av arbetsmarknadens parter framförhandlade reformerna var sådana som man kommit överens om i inkomstpolitiska helhetsuppgörelser, utformade Finland till en välfärdsstat. Byggandet av välfärdsstaten var en kontinuerlig politisk kamp i riksdagen, i regeringen och i de inkomstpolitiska avtalsförhandlingarna. Folkhälsolagen, grundskole-reformen, utvidgandet av den kommunala dagvården, förbättrandet av arbetslöshetsskyddet och reformeringen av pensionslagarna gjorde Finland till ett mera likvärdigt och rättvisare samhälle än tidigare.

Samlingspartiet opponerade sig mot utvidgningen av de of-fentliga tjänsterna och mot likvärdig utbildning. Centerpartiet ville inrikta statsmaktens stöd till lantbruket och landsbygden. Finlands Landsbygdsparti beskyllde de övriga partierna för att de hade glömt det vanliga folket. FKP och DFFF ansåg att flera av de sociala reformerna endast hade förverkligats till hälften. FFC kritiserade tidvis bittert priserna på livsmedel, lantbrukets subventioner och jordbrukarnas pensionslagar, eftersom det var löntagarna som fick bekosta dessa inkomstöverföringar.

Republikens president Urho Kekkonen regerade, men stod vid sidan när de första inkomstpolitiska avtalen slöts. Kekkonen lade fram ett förslag och vädjade till FFCs fullmäktige, när den inkomstpolitiska helhetsuppgörelsen för år 1971 framförhandlades. Uppgårelsen kallades UKK-avtalet. Finlands inrikespolitik var instabil, eftersom regeringarna avlöste ofta varandra och regeringsbasen varierade. President Kekkonen upplöste riksdagen både år 1972 och år 1975,

vilket ökade instabiliteten av inrikespolitiken. År 1974 valdes Kekkonen med en undantagslag till president för fyra år framåt.

Alla stora partier nominerade den föråldrade 77-åriga statsmannen till sin kandidat vid ett normalt elektorval. Kekkonen valdes alltså år 1978 ännu en gång till president för sex år. Han lämnade sin post år 1981 på grund av en allvarlig sjukdom. Socialdemokraten Mauno Koivisto valdes till följande president. Maktbytet försvårade socialdemokraternas och centerpartiets regeringssamarbete, men rödmyllesamarbetet fortsatte ännu i början av 1980-talet

Finland var på 1980-talet ett lönearbetsamhälle. Antalet traditionella arbetaryrken började minska och olika service- och tjänstemannayrken blev allmänna. En betydande del av socialskyddsförmånerna var ännu till början av 1980-talet skattefria inkomst. Förändringarna av socialskyddet och beskattningen, den så kallade Sove-reformen åren 1981–1983 ökade förmånsbeloppen, när största delen av förmånerna blev beskattningsbar inkomst.

SDPs och centerpartiets långvariga regeringssamarbete upphörde år 1987, då SDP och samlingspartiet tillsammans med de mindre borgerliga partierna bildade den så kallade blå-röda regeringen. Vänstern förlorade understöd vid riksdags- och kommunalvalen, när SDPs understöd segt rörde sig kring 24 procent och DFFFs understöd minskade. Vid presidentvalen har vänstern klarat sig bättre. SDPs presidentkandidat har vunnit valet åren 1982, 1988, 1994, 2000 och 2006.

Finlands ekonomi och arbetsmarknad utvecklades fortfarande omväxlande. Antalet och omfattningen av arbetskonflikterna till exempel varierade nästan år för år. Byggnads- och metallbranschens strejker år 1971 och byggnadsbranschens lockout och strejk år 1973 var seiga kraftprov som framhävde det faktum att övergången till inkomstpolitiken inte snabbt hade skapat en fredlig koexistens på arbetsmarknaden. FKPs inre stridigheter och DFFFs hopp i opposition inflammerade samarbetsrelationerna i FFC. I FFCs styrelse röstade den folkdemokratiska gruppen i början av 1970-talet ofta mot godkännandet av inkomstpolitiska uppgörelser och centralorganisationsavtal. I FFC och i dess fackförbund försvårades socialdemokraternas och folkdemokraternas samarbete till följd av att

socialdemokraterna i allmänhet försökte förhindra uppkomsten av vilda strejker medan kommunisterna hade en mera positiv inställning till dem.

Förändringen av lönestrukturen och problemen i fastlönebranscherna fick fackförbunden att genom arbetskonflikter försöka få lösningar på sina branschvisa problem. Finlands starka exportindustrifackförbund, såsom Pappersförbundet och Metallförbundet, skötte sin inkomstutveckling i stor utsträckning genom lokala förhandlingar och ibland med löneglidningar som fick fart av strejker, medan arbetstagarna i den industri som betjänade de inhemska kunderna bevakade sina intressen med förbundsstrejker. På den offentliga sektorn var FFCs fackförbund för förhandlingar och sämja, medan de övriga centralorganisationernas fackförbund var beredda att ta till strejkvapnet.

Den splittrade arbetsmarknadsutvecklingen frantog inte arbetsmarknadsorganisationerna viljan eller förmågan att träffa nya inkomstpolitiska helhetsuppställningar. De inkomstpolitiska helhetsuppställningarna, den allmänna linje som hade uppstått genom förbundsavtal eller på riksförlikningsmannens förslag dämpade de enskilda fackförbundens möjligheter att göra stora ryck i kollektivavtalsförhandlingarna. I slutet av 1970-talet hamnade Finland i recession, och arbetslösheten ökade snabbt. Beskrivande för den organiserade flexibiliteten av den finländska arbetsmarknaden är att FFC i december 1977 gick med på att senarelägga ikraftträdandet av de för år 1978 redan avtalade lönehöjningarna.

FFC slöt på 1970- och 1980-talen flera centralorganisationsavtal med AFC och LTK. Det var fråga om en kontinuerlig process där gamla avtal kompletterades, man kom överens om nya förmåner och preciserade ömsesidiga spelregler. En del av avtalen berörde tillämpningen av den förändrade lagstiftningen i det praktiska arbetslivet. Till exempel slöt centralorganisationerna år 1976 ett arbetarskyddsavtal som anslöt sig till lagen om tillsyn över arbetarskyddet som antogs år 1973. Dessa gemensamt framförhandlade avtalen befäste det ömsesidiga förtroendet och förstärkte förhandlingsrelationernas ställning i arbetslivet.

Medlemsutvecklingen i FFCs största fackförbund 1970-1990

år	Kommunal	Affärs	Metall	Byggnads	Statsanställda
1970	64 812	40 385	105 614	82 948	62 436
1980	146 120	94 189	157 214	88 449	111 579
1990	200 906	114 718	142 527	99 646	102 317
2000	208 000 *	129 590	170 114	79 476	35 855 **

*) Kommunals egen uppskattning

**) Statens affärsverkreform och privatiseringsåtgärderna ledde till att flera medlemsförbund utträdde ur statsanställdas samorganisation och anslöt sig direkt till FFC.

FFCs medlemsstruktur ändrades under åren 1970–2000, när fackförbunden inom den privata servicesektorn, den offentliga branschen och biltrafiken växte. Bil- och Transportbranschens Arbetarförbund och Hotell- och Restaurangpersonalens förbund kritiserade lönebesluten i de av FFC framförhandlade inkomstpolitiska uppgörelserna på 1980-talet. De stannade utanför helhetslösningarna, eftersom de beräknade att om de nöjer sig med de allmänna lönehöjningarna kommer det i praktiken att leda till en sämre förtjänstutveckling än i de övriga branscherna.

FFC och hela fackföreningsrörelsen gjorde ännu på 1980-talet betydande framsteg i avtalsverksamheten och i lagstiftningen, men flera fackföreningsledare ansåg då att dessa framsteg var obetydliga. FFC verkade maktlös, när riksdagen på förslag av Kalevi Sorsas regering i juni 1984 höjde det maximala beloppet av de plikter eller så kallade strejkböter som hade stadgats för icke-avtalsenliga arbetskonflikter. Den ekonomiska högkonjunkturen, den goda selsättningen och fackföreningsrörelsens interna kritik ledde FFC till goda resultat från och med mitten av 1980-talet. Till exempel den inkomstrelaterade arbetslöshetsdagpenningen, 32 timmars förkortning av årsarbetstiden (de så kallade pekkanen-dagarna inom många branscher) och bättre anställningstrygghet medförde väsentliga förbättringar för arbetstagarna.

FFC agerade på våren 1986 beslutsamt för arbetstidsförkortningar, men AKAVA, FTFC och TOC slöt överraskande ett så kallat

tjänstemannainpo med AFC och LTK. Det åsidosatta FFC lyckades med en två dagars gemensam strejk trycka på AFC att förhandla fram en separat centraliserad lösning som innehåll en 68 timmars förkortning på årsarbetstiden. Således förkortades årsarbetstiden på 1980-talet inom FFCs avtalsområden med sammanlagt 100 timmar. Att den finländska arbetsmarknaden hade många poler framhävdes när LTK inte gick med på FFCs, AFCs och statsmaktens lösning.

Den politiska gruppverksamheten var en del av fackföreningsverksamhetens vardag i synnerhet i de fackförbund där maktförhållandena mellan socialdemokraterna och kommunisterna var jämna. Den politiska maktkampen hade indelat facket i två läger, vilket hade för sin del bidragit till en förstärkning av samandan över yrkes-, avtalsområdes- och åldersgrupperna i dessa partigrupper. När den partipolitiska kampen blev lindrigare, uppstod nya spänningar. Intressekonflikterna mellan de olika fackförbunden och inkomstfördelningstvisterna tillspetsades i slutet av 1980-talet. Inom FFC och över centralorganisationsgränserna började de olika branscherna – industrin och byggandet, de offentliga tjänsterna och den privata serviceproduktionen – gruppera sig för att bevaka sina egna intressen. Detta medförde nya spänningar i FFCs verksamhet och i inkomstpolicen.

Kvinnans plats i FFC

Samarbetet har gett och ger också i dag styrka och inflytelsemöjligheter till enskilda arbetstagare genom fackförbunden och centralorganisationerna. Att arbetstagarna har organiserat sig har förbättrat de mänskliga rättigheterna både på arbetsplatsen och i hela samhället. Fackföreningsrörelsens medlemmar förmår i Finland påverka sina egna angelägenheter, sina arbetsvillkor och samhällspolicen. Det starka inflytandet skapar spänningar i verksamheten. Detta kan man se när man betraktar kvinnornas deltagande och inflytande i fackföreningsrörelsen.

Kvinnorna stod inte i bräsch för den fackliga organiseringen, även om kvinnornas andel av lönarbetare i Finland var stor jämförd

med de övriga nordiska länderna. I Landsorganisationen i Finland var kvinnornas andel av medlemskåren under åren 1907–1929 som bäst endast ungefär 22 procent, och i FFC fanns det ända till år 1969 mindre än 30 procent kvinnor. Kvinnornas kollektiva styrka var anspråkslös ända till 1960-talet, men efter återföreningen började kvinnorna oftare än tidigare ansluta sig till fackförbunden. Kvinnorna i servicebranscherna gav för sin del fart till den fackliga organisationen. FFCs medlemsantal ökade i början av 1970-talet snabbt, men kvinnornas medlemstal ökade relativt sett ännu snabbare. År 1975 var redan över 40 procent av FFCs medlemmar kvinnor.

<i>Männens och kvinnornas andelar av FFCs medlemskår 1970-2000</i>					
	Män	%	Kvinnor	%	Sammanlagt
1970	440 234	67,7	209 999	32,3	650 233
1980	590 460	57,3	438 379	42,7	1 028 839
1990	585 050	54,6	486 274	45,4	1 071 324
2000	578 339	54,0	492 482	46,0	1 070 821

Före första världskriget var endast tjänarinne- och sömmerskeförbundens ordförande kvinnor. Männen fick ledningen när dessa förbund slogs ihop till större förbundshelheter. Vid LO i Finlands konstituerande möte år 1907 invaldes i styrelsen två kvinnor, men därefter undvek makten länge kvinnorna. Kvinnorna som hade blivit på sidospår grundade egna kvinnoförbund vid sidan av partierna och egna kvinnosektioner i fackavdelningarna. Många män ansåg att denna separata verksamhet var onödig och till och med skadlig med tanke på hela arbetarrörelsens bästa.

Efter en hetsig diskussion förpliktade FFCs kongress år 1937 med rösterna 38-32 arbetsutskottet att grunda inom FFC en kvinnosektion med fem ledamöter och att anställa en fast kvinnlig ombudsman. Kvinnornas separata verksamhet började i centralorganisationen år 1938 när kvinnosektionen inledde sin verksamhet. År 1970 ändrades kvinnosektionen till kvinnoutskottet, och dess arbete

har sedan år 1986 fortsatt av FFCs jämställdhetsutskott. På 2000-talet har det skett en kvalitativ förändring. Jämställdhetsfrågorna har flyttats från ett speciellt utskott till de utskott inom fackcentralen som ansvarar för avtals- och arbetsmiljöfrågor.

Ökningen av de offentliga och privata tjänsterna sedan 1960-talet har ökat kvinnornas deltagande i det avlönade arbetet. Till exempel köksarbete finns till buds både i kommuner och i privata lunchrestauranger. De finländska kvinnorna blev medlemmar i fackföreningsrörelsen. Kvinnornas ställning i ledande uppgifter i fackföreningsrörelsen har så småningom blivit starkare.

Bild: Arbetararkivet.

Att leda ett fackförbund och att verka som ombudsman var ur arbetsfördelningsperspektivet mellan könen ända till 1970-talet männens arbeten, även om enskilda kvinnor verkade i dessa uppgifter i fackföreningsrörelsen. Till exempel invaldes år 1947 Laura Härmä i FFCs arbetsutskott och Elina Vuohio valdes till ordförande för Beklädnadsarbetarförbundet. Kvinnorna har sakta fått ett starkare grepp i makten. I FFCs styrelse fanns åren 1969–1975 endast en kvinna. En väsentlig förändring skedde i FFCs medlemsförbund år 1986, när Gummi- och läderarbetarnas förbund, Textil- och bekläd-

nadsarbetarförbundet och Handelsbranschens fackförbund valde en kvinna till ordförande.

Kvinnornas andel av FFCs styrelseledamöter steg ända till år 1991 men har på 2000-talet börjat sjunka igen. År 2000 fanns det i FFCs styrelse 20 män och fem kvinnor och år 2007 20 män och två kvinnor. Bland fackförbundsordförandena finns endast tre kvinnor. Å andra sidan är Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena (JHL) som leds av Tuire Santamäki-Vuori och Servicefacket (PAM) som leds av Ann Selin de två största medlemsförbunden i centralorganisationen.

Jämställdhetssträvandena har varit en del av den fackliga verksamheten redan innan kvinnorna fick ett fastare grepp i makten. De första inkomstpolitiska uppgörelsernas jämna löneförhöjningar gynnade de lågavlönade kvinnorna mest. I flera inkomstpolitiska uppgörelser har man avtalat om en utvidgning av dagvårdstjänsterna. Den solidariska lönepolitiken har varit en del av FFCs avtalspolitik. På 1990-talet har de så kallade jämställdhetspotterna väsentligt påverkat förtjänstutvecklingen för kvinnorna med fasta löner.

Från vänskapspolitik till EU-påverkan

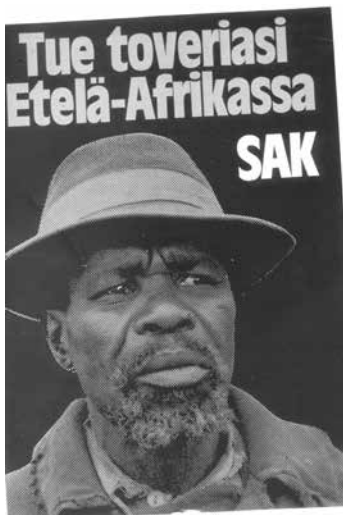
Under det kalla kriget var Finland ett intressant land för både Sovjetunionen och USA. Man försökte från öst och väst påverka den finländska fackföreningsrörelsens internationella kontakter och ställningstaganden till världspolitikens tvistefrågor. Därför intresserade återföreningen av den finländska fackföreningsrörelsen både de västliga ländernas fackcentral FFI och den sovjetiska fackcentralen VZSPS. I FFCs återföreningsavtal framhävdes att organisationen skulle hålla likvärdiga kontakter med fackföreningsrörelserna i både socialistiska och kapitalistiska länder. Det återförenade FFC hade nära kontakter med centralorganisationerna i de nordiska länderna och i Sovjetunionen. FFC stödde Finlands regerings neutralitetspolitik, den så kallade Paasikivi-Kekkonen –linjen.

Återföreningsavtalet styrde FFCs och dess medlemsförbunds verksamhet. Tillväxten av den finländska fackföreningsrörelsens ekonomiska resurser skapade förutsättningar för utvidgandet av

den internationella kontaktytan. De finländska fackliga beslutsfattare reste inte längre utomlands på bekostnad av inbjudarna såsom under splittringens tid. FFCs representanter njöt inte längre utomlands enbart av gästfriheten utan började skapa förutsättningar för fackligt samarbete över blockgränsen.

FFCs kongress år 1971 erbjöd fackliga ledare från socialistländer och västländer en möjlighet att bekanta sig med varandra och att föra inofficiella diskussioner. Gästerna på FFCs kongress diskuterade om att arrangera en europeisk fackföreningskonferens. Denna konferens som symboliserade avspänningen av de internationella fackliga relationerna hölls i Genève år 1975.

FFC stödde i allmänhet Finlands officiella utrikespolitik. År 1975 och 1985 firade FFC tillsammans med VZSPS de jämna åren efter fascismens fall och andra världskrigets slut. På 1970-talet understödde FFC erkännandet av både Väst- och Östtyskland. FFC hade bundit sig vid finska statsmaktens strävan att upprätthålla goda och förtroendefulla kontakter med Sovjetunionen, vilket syntes på 1980-talet i organisationens inställning till det oberoende polska fackförbundet Solidarnosc. FFC och dess medlemsförbund på sin höjd beklagade sig över att den polska regeringen upplöste detta

Den internationella solidariteten fick en stark ställning i FFCs verksamhet på 1970- och 1980-talen. Den internationella fackföreningsrörelsen och FFC fördömde rasdiskrimineringen i Sydafrika. Bojkotten mot import till och export från Sydafrika som inleddes av Bil- och Transportarbetarförbundet år 1985 fick stöd av FFC.

Affisch: Fackföreningsarkivet

fackförbund som inte var beroende av det kommunistiska statsmaskineriet. Å andra sidan var FFC med om att godkänna de beslut av FFIs och Nordens Fackliga Samorganisations (NFS) styrelse i vilka de strängt fördömde den polska regeringen.

Att passa ihop den internationella solidariteten, den officiella nästan äckelrealistiska utrikespolitiken och tryggheten av de egna medlemmarnas sysselsättning orsakade på 1980-talet spänningar i FFC. Bojkotterna mot import av koppar från Chile på 1970-talet blev kortvariga. Den tillspetsade situationen i Sydafrika fick den internationella fackföreningsrörelsen att allt strängare fördöma rasdiskrimineringspolitiken. Inspirerad av FFCs ställningstaganden och norska transportarbetarförbundets kongressbeslut beslutade det FFC-anslutna Bil- och Transportarbetarförbundet att från och med den 20:e oktober 1985 sätta exporten till och importen från Sydafrika i bojkott. Transports djärva beslut fick stöd av FFCs styrelse och av medborgaropinionen. Flera FFC-fackförbund anslöt sig till denna Sydafrika-bojkott. Detta ledde år 1987 till att riksdagen stiftade en lag som förbjöd handeln med Sydafrika.

FFC satsade på 1970-talet på fredsarbete och solidaritet. Organisationen gav betydande och långsiktigt stöd till befrielseströrelserna i södra Afrika. För att organisera FFCs och dess fackförbunds solidaritetsarbete grundades i oktober 1986 Finlands Fackförbunds Solidaritetscenter SASK. Samma år förhindrade FFC, Metallarbetarförbundet och Transport med sina bojkottshot Outokumpu Oy att investera i Chile där militärdiktatur härskade.

Solidariteten med Chile förändrades till en intern tvist i FFC på sommaren 1988, när landets regering hade beviljat Outokumpu lånegarantier för deltagande i La Escondida –gruvprojektet. Transports hotade Outokumpu Oy lika hårt som år 1986. I enlighet med FFCs beslut flyttades bojkottlösningen framåt och till slut ansågs påtryckningsåtgärderna vara onödiga, när Chile började utvecklas i riktning mot demokrati.

FFC har allt sedan grundandet deltagit aktivt i arbetet i Finlands ILO-delegation. Den internationella arbetsorganisationen ILO är den äldsta FN-organisationen, som ingår internationella konventioner om utvecklandet av arbetslagstiftningen. Dess arbete

grundar sig på trepartsbasis, där regeringarna, arbetsgivarna och arbetstagarerna är representerade. Dessa parter tar i sina egna grupper och därefter tillsammans ställning till de frågor som behandlas.

ILOs trepartiska verksamhetsmodell har haft den effekten att arbetslagstiftningen också i många länder bereds på trepartsbasis. ILOs konventioner har förbättrat arbetarskyddet och jämställdheten mellan arbetstagarerna. ILOs riktlinjer har haft en stor betydelse för den finländska arbetslagstiftningen. Globaliseringsutvecklingen har på ett nytt sätt gjort ILOs verksamhet aktuell.

Nordiskt samarbete har bedrivits i de nordiska fackliga organisationernas samorganisation NFS och i de socialdemokratiska partiernas och de stora arbetstagarcentralorganisationernas samlingskommitté SAMAK. Även mycket konkreta frågor har behandlats. FFC försökte i början av 1970-talet lösa finländska invandrares problem tillsammans med svenska LO.

FFC bidrog till den utveckling som ledde till att Finland anslöt sig allt fastare till det västeuropeiska ekonomiska och politiska samarbetet. Metallförbundets ordförande Valdemar Liljeström representerade FFC när Finlands mål formulerades vid decennieskiftet 1950-1960 och man förhandlade om ett fördrag mellan Finland och den europeiska frihandelszonen EFTA, eller den så kallade FINN-EFTA –lösningen. FFCs socialdemokratiska ledning gav i början av 1970-talet sitt stöd till att EEC och Finland skulle ingå ett frihandelsavtal. FFC var medlem i OECDs rådgivande fackföreningskommitté (TUAC). Kontakterna med den europeiska debatten blev tätare, när FFC år 1974 blev medlem i Europeiska Fackliga Samorganisationen EFS.

Att Finland anslöt sig till den västeuropeiska ekonomiska integrationen ledde till tvister också i fackföreningsrörelsen. De kommunistiskt ledda fackförbunden motsatte sig både FINN-EFTA –avtalet och frihandelsarrangemangen med EEC. Även en del socialdemokratiska påverkare motsatte sig dessa beslut. Därför tog FFC inte ställning till FINN-EFTA –avtalet. Fackföreningsrörelsens representanter deltog i det ekonomiska rådet i förberedelserna för EEC -frihandelsbeslutet. FFC poängterade i sina ställningstaganden att det vid sidan av frihandelslösningen behövdes ekonomiskpolitiska

beslut som skulle underlätta anpassningen i den nya situationen. De till EEC-avtalet bilagda så kallade skyddslagarna var till största delen förenliga med facket's mål.

FFC följde noga med utvecklingen av Europeiska Gemenskapen (EG, tidigare EEC). Från och med år 1988 förberedde Finlands regering sig att anpassa Finlands lagstiftning till att motsvara EG-stadgandena. Det var inte bara fråga om handelspolitik utan också om arbetarskydd och socialpolitik, och därför utnämnde löntagarcentralorganisationerna sina egna representanter till de av statsmakten tillsatta uppföljningsgrupperna som behandlade integrationen. Ordförandena för de finländska fackliga centralorganisationerna träffade i juli 1988 EG-kommissionens ordförande Jacques Delors, när den europeiska integrationsutvecklingen hade fått ny styrka.

FFCs representanter deltog i flera förberedande organs arbete när Finlands regering först förhandlade med EG om ett avtal gällande det europeiska ekonomiska samarbetsområdet och senare om Finlands medlemskap i Europeiska Unionen. En klar majoritet i FFCs fullmäktige och även majoriteten av fullmäktiges vänsterförbundsgrupp gav sitt stöd till Finlands EU-medlemskap. FFCs centrala beslutsfattare stödde nästan enhälligt Finlands medlemskap i Europeiska Unionen, men enligt opinionsundersökningarna var majoriteten av FFCs medlemmar mot EU-medlemskapet.

Centralorganisationen och största delen av dess fackförbund gjorde före folkomröstningen om EU-medlemskapet valarbete för att ja-opinionen skulle vinna. FFCs ordförande Lauri Ihalainen och de stora fackförbundens ordförande talade före folkomröstningen år 1994 för medlemskapet. Endast ordförandena för två små FFC-förbund motsatte sig medlemskapet. Folkomröstningens resultat var klart: 56,9 procent röstade för, 43,1 procent mot medlemskapet.

Det internationella samarbetet har också bidragit till närmare kontakter mellan de finländska löntagarcentralorganisationerna, för både AKAVA och FTFC har varit medlemmar i NFS, EFS, FFI och TUAC på samma sätt som FFC. AKAVA, FFC och FTFC startade år 1993 ett Europaprojekt för centralorganisationerna. Projektet som fick namnet KEY producerade material och gav stark uppbackning till Finlands EU-medlemskap. I början av år 1995 öppnade KEY i

Bryssel ett gemensamt kontor för den finländska fackföreningsrörelsen. Alla tre centralorganisationer var år 2006 med om att grunda en ny internationell fackcentral (ITUC).

FFC deltar aktivt i formuleringen av den finländska EU-politiken. Facket har försäkrat sig om att EU-medlemskapet inte inverkar på kollektivavtalens allmängiltighet. Finland anslöt sig till Europeiska ekonomiska och monetära unionen genom trepartssamarbete och –förberedelser. På förslag av FFC och de övriga fackcentralerna förberedde man sig för den nya valuta- och räntemiljön genom att grunda konjunkturdeponeringssystem eller så kallade EMU-buffertar inom arbetspensionsfonderna och arbetslöshetskassorna. FFC kontinuerliga kontakter med olika ministerier om Finlands EU-politik har blivit en vardagsvara när medlemskapet i Europeiska Unionen har suddat ut gränserna mellan den traditionella in- och utrikespolitiken. FFC påverkar den europeiska utvecklingen också genom EFS och i EUs egna organ. FFC har haft en representant i EUs ekonomiska och sociala kommitté.

FFCs ordförande har ibland varit med i republikens presidents svit när presidenterna har gjort officiella besök till utlandet. Detta beror inte enbart på att FFC har en stark ställning i inrikespolitiken. FFC har deltagit och deltar fortfarande i utstakandet av Finlands officiella riktlinjer i den internationella ekonomiska, handels-, arbets-, social- och människorättspolitiken. Deltagandet i beslutfattandet har medfört inflytande, men bundit samtidigt FFC att stötta regeringens politik från 1960- och 1970-talens frihandelslösning ända till EU- och EMU-besluten på 1990-talet.

Fackföreningsrörelsens skärseld

FFCs interna spänningar tillspetsades i december 1989 när majoriteten av FFCs medlemsförbund och medlemmar inte inom utsatt tid kunde avtala om branschvisa kollektivavtal på basen av den inkomstpolitiska helhetsuppgörelsen. Hela inkomstlösningen var nära att falla. FFCs ordförande Pertti Viinanen var så besviken att han uppmanade FFCs fullmäktige att förbereda sig för att välja en

ny ordförande. Republikens president Mauno Koivistos vädjan i hans nyårstal och arbetsmarknadsorganisationernas fortsatta förhandlingar ledde till ett täckande avtal, men Viinanen höll fast vid sitt beslut att avgå. Till FFCs ordförande valdes FFCs sekreterare Lauri Ihalainen.

Ihalainen fick på våren 1990 en bråkig centralorganisation att leda. Kända arbetsmarknadsutredare och samhällsdebattörer förutspådde i slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet att fackföreningsrörelsens medlemsstyrka och inflytande skulle hamna i en utförsbacke. Framtidsutsikterna blev ännu dystrare när Finland år 1991 störtade i en djup depression. Fackföreningsrörelsens anseende och position försvagades av den kvinnodominerade centralorganisationen TOCs konkurs år 1992. Medborgarnas förtroende för fackföreningsrörelsen var svagt ännu år 1993. Trots prognoserna började fackförbundens medlemstal att öka snabbt under åren 1991–1993.

För FFC var situationen politiskt problematisk när landet sedan våren 1991 hade styrts av en av fyra borgerliga partier sammansatt regering som hade bildats av centerpartiets ordförande Esko Aho. På sommaren 1991 kopplade regeringen den finska marken till det europeiska valutakurssystemet (ERM), men detta garanterade inte någon stabilitet för valutakursen. Regeringen var tvungen att åren 1991 och 1992 tillåta två devalveringar.

Värdet av den finska marken rasade och hela finansieringssystemet skakades av en bankkris, vilket ökade panikkänslan. Arbetslösheten överskred år 1994 en halv miljon, och den offentliga ekonomins underskott ökade snabbt. Finlands Banks hårda räntepolitik, de nedskärningar av socialskyddet som regeringen strävade efter och ökningen av skatterna i mitten av depressionen ökade den ekonomiska osäkerheten. Den inhemska efterfrågan minskade, och byggnadsverksamheten sjönk till mindre än hälften av toppårens siffror. FFC blev den ledande oppositionsstyrkan när SDP under åren 1991-1993 var lamslaget av ordförandetvister. I oktober 1991 organiserade FFC en demonstration som samlade redan ungefär 40 000 människor på Senatstorget för att försvara sysselsättningen.

Den ekonomiska depressionen och högerregeringen uppmuntrade AFC till att kräva att arbetsvillkoren generellt skulle för-

svagas och att hela arbetsmarknadssystemet skulle vändas upp och ner. AFC ville reformera arbetslagstiftningen, de allmänna avtalen och kollektivavtalen så att arbetsgivare och arbetstagare på enskilda arbetsplatser skulle komma överens om lönerna och arbetstiderna. Fackförbunden skulle enligt detta program, som inspirerat av Salman Rushdies bok hade fått öknamnet "Sataniska verser", ha i fortsättningen fått nöja sig antingen med rollen som utomstående betraktare eller träffa lösa ramavtal. Esko Aho verkade för en grundlig förändring av den finländska arbetsmarknadsprincipen. Han föreslog att statsmaktens, arbetsgivarorganisationernas och arbetstagarorganisationernas trepartiska samarbete skulle ersättas med en ny arbetsfördelning där Finlands Bank skulle ansvara för penning- och räntepolitiken, regeringen för finanspolitiken och arbetsmarknadsorganisationerna skulle sinsemellan endast sköta om lönepolitiken.

Arbetsgivarfronten var splittrad, när LTK inte genast instämde i AFCs krav att skrota hela arbetsmarknadssystemet. Redan under Esko Ahos regering gick FFC och de övriga arbetstagarcentralorganisationerna med på lösningar som ledde till att en del av de pensions- och arbetslöshetsförsäkringsavgifter som arbetsgivarna ensamma hade utbetalat flyttades till att betalas av arbetstagarna. Konflikterna mellan regeringen och fackföreningsrörelsen var emellertid dramatiska.

Den ekonomiska situationen i Finland var mycket dålig, tusentals företag hamnade i konkurs och arbetslösheten ökade snabbt. Regeringen föreslog stora nedskärningar i arbetslöshetsskyddet. I februari arrangerade FFC en demonstration utanför riksdagshuset. Den 22 april 1992 arrangerade FFC en demonstrationsstrejk på en halv dag för att protestera mot regeringens nedskärningar av socialskyddet. I strejken deltog 300 000 personer. På hösten 1992 fördes förhandlingar för att justera det två-åriga inkomstpolitiska avtalet. Också förändringarna i arbetslagstiftningen var framme. FFCs fullmäktige som sammanträdde 20.11.1992 förkastade regeringens förslag och hotade med en arbetskonflikt i vilken FFCs hela organisatoriska styrka skulle delta. FTFC och AKAVA fattade likadana beslut. Löntagarcentralorganisationerna avvärjde genom att

hota med en gemensam strejk år 1992 de av regeringen föreslagna nedskärningarna i arbetslöshetsskyddet.

I det djupaste skedet av den ekonomiska depressionen försökte regeringen bryta grunderna för den finländska arbetsmarknadsmodellen genom att på våren 1993 förändra arbetslagstiftningen. Arbetsgivarnas centralorganisationer stötte den borgerliga regeringens förslag som skulle ha upplöst det minimiskydd av löne- och arbetsvillkoren som de riksomfattande kollektivavtalen erbjöd arbetstagarna. FFC hotade med en arbetskonflikt som skulle börja den 19 maj i exportindustri och transport men som redan den 24 maj skulle utvidgas till en generalstrejk, om regeringen inte skulle retirera. FFC krävde att reformeringen av arbetslagstiftningen skulle returneras till trepartsförberedelser. Det verkade sannolikt att strejken skulle bryta ut. Pappersfabrikerna körde ner produktionen på grund av den annalkande strejken.

FFCs styrelse förkastade den kompromiss som FFCs ledning och landets regering hade framförhandlat. Regeringen avstod från de ändringar som den hade planerat att göra i arbetslagstiftningen. Största delen av de häftiga nedskärningarna som hade inriktats på arbetslöshetsskyddet drogs tillbaka. Genom ansträngningar under sista skedet förbättrades arbetslöshetskassornas möjligheter att klara sina bidragsförpliktelser också under massarbetslösheten. FFCs styrelse godkände den vid fortsättningsförhandlingarna framförhandlade lösningen med rösterna 18-9. Arbetsmarknadsorganisationerna kom sinsemellan överens om en möjlighet att under en viss tid betala lägre löner till unga arbetstagare än till äldre.

Regeringens starka män, centerpartisten Esko Aho och finansminister Iiro Viinanen från samlingspartiet var mycket missnöjda med den kompromiss som hade uppstått. Regeringen föreslog därför när den förberedde budgetförslaget för år 1995 att arbetslöshetsskyddet borde ytterligare skäras ned och att rätten att avdra de fackliga medlemsavgifterna från beskattningen skulle avskaffas. FFCs och regeringens förhandlingar slutade åter utan resultat. Redan den 5 september 1994 hotade FFC med omfattande konfliktåtgärder. Regeringen avstod från sina förslag och FFC drog tillbaka strejkhotet 7.9.1994. Depressionsåren hade förenat FFCs fackförbund i en

resultatrik försvarskamp, tack vare vilken den finländska trepartiska arbetsmarknadsmodellen bestod väl sin skärseld under depressionen.

Trots depressionen och Aho-regeringens riktlinjer blev moderata inkomstpolitiska helhetsuppställningar, som stötte sysselsättningen och den ekonomiska tillväxten, åter den rådande modellen för förhandlingar och avtal på arbetsmarknaden. I början av depressionen slöts en två-årig inkomstpolitisk lösning, som på grund av att arbetstagarnas pensionsavgift och skatterna på löneinkomsterna höjdes, i praktiken sänkte realförtjänsterna under åren 1992–1993. Erfarenheterna av de förbundsvisa kollektivavtalen åren 1994–1995 var inte uppmuntrande med tanke på utvecklingen av ekonomin och sysselsättningen.

SDPs ordförande Paavo Lipponen bildade år 1995 en så kallad regnbågsregering, när vänsterpartierna hade förstärkt sina positioner i riksdagsvalet. Trepårtssamarbetet mellan regeringen och arbetsmarknadsorganisationerna återställdes, men ännu på våren 1996 var tvisten mellan FFC och regeringen om arbetslöshetsskyddets besparingsåtgärder nära att leda till en generalstrejk. Samarbetet fokuserade sig på att övervinna bankkrisen, depressionen och arbetslösheten. FFC och de övriga arbetstagarorganisationerna var beredda att förhandla och komma överens om mindre försämringar i de förmåner som lagstiftningen och avtalen garanterade.

Upp ur depressionen

Facket hade i depressionens och högerregeringens press hamnat i försvarsposition. De ändringar av bolags- och dividendbeskattningen som Ahos regering hade förverkligat satte fart på ökningen av kapitalintäkterna. Inkomstfördelningen i samhället ändrades till fördel för kapitalägare och till förlust för lönarbetare. Under den snabba ekonomiska tillväxtens tid hade inkomst- och förmögenhetsskillnaderna på 1990-talet och i början av 2000-talet ökat rekordartat snabbt, när Finland reste sig ur depressionen.

Den ekonomisk-, sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiska helhetsuppbyggnaden för åren 1996–1997 uppstod på hösten 1995. Också för åren 1998–1999, 2001–2002, 2002–2004, 2005–2007 slöts inkomstpolitiska helhetslösningar. Genom dem kunde man förbättra kort- och deltidsanställdas ställning och pensionsskydd. På FFCs initiativ förbättrades det inkomstrelaterade arbetslöshetsskyddet under år 2002. Det inkomstpolitiska avtalet 2005–2007 banade vägen för omställningsskydds- och beställansvarreformer.

Den stabila arbetsmarknaden och de knappa löneförhöjningarna har bidragit till en snabb tillväxt av Finlands ekonomi. Antalet personer i förvärvsarbete har ökat snabbt, men den öppna arbetslösheten minskade på 1990-talet pinsamt långsamt. Arbetslösheten har i varje fall minskat i en jämn och säker takt. Arbetsgivarna och statsmakten har under åren 2006–2007 redan börjat tala om arbetskraftsbrist. De inkomstpolitiska lösningarna som har gett fart åt den ekonomiska tillväxten har inte ökat löneinkomsternas relativa andel av nationalprodukten.

Den höga arbetslösheten omformade företags-, arbetsplats- och anställningsstrukturerna. Detta försvårade fackföreningsrörelsens verksamhet på arbetsplatser och i fabriker, när till exempel utläggningen av bevakningen, arbetsplatsbepisingen, städningen, reparations- och underhållsverksamheten eller å andra sidan ett omfattande anlåtande av underentreprenörer delade arbetstagarna i grupper som arbetade under olika arbetsgivare och omfattades av olika kollektivavtal. Olika kortarbeten försvagade arbetstagarnas gemenskap och samhörighet. Det var svårt för facket att få kortarbetstagare med i den fackliga verksamheten.

På FFCs organisatoriska fält har samarbetet under och efter depressionsåren blivit tätare. Gummi- och läderarbetarnas förbund och Glas- och porslinarbetarförbundet fusionerade sig på 1990-talet med Kemifacket. Träarbetarnas förbund och Landsbygdsarbetarförbundet slog sig år 1993 ihop och bildade Trä- och specialbranschernas förbund. Handelsbranschens fackförbund, Hotell- och restaurangpersonalens förbund, Fastighetsarbetarförbundet och Förbundet för Tekniska yrken och specialyrken bildade år 2000 tillsammans Servicefacket PAM. Det fusionerade förbundet är med sina över

200 000 medlemmar det näst största förbundet i FFC-familjen. FFCs största förbund är Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena (JHL) som bildades år 2005 när den offentliga sektorns förbund fusionerades.

Centerpartiet som hade hamnat i opposition utmanade vid riksdagsvalet 1999 ännu en gång den starka fackföreningsrörelsen. Centerpartiet kritiserade den finländska arbetsmarknadens verksamhet och föreslog en arbetsreform som medicin för arbetslösheten och problemen på arbetsplatsen. I arbetsreformprogrammet föreslog centerpartiet att det minimiskydd som de riksomfattande kollektivavtalen erbjöd skulle försvagas. Programmet stämplade fackförbunden som krafter vilka stod utanför arbetsplatserna och som kunde åsidosättas när man lokalt skulle avtala om arbetsvillkoren. Väsentliga förändringar föreslogs också i utkomstskyddet för arbetslösa.

Detta kunde fackföreningsrörelsen inte godkänna, eftersom facket i Finland verkar både på arbetsplatserna, i branschvisa kollektivavtalsförhandlingar och i riksomfattande lösningar på centralorganisationsnivå. Arbetstagarerna organiserar sig för att få inflytande i både de vardagliga frågorna på den egna arbetsplatsen och i hela branschens arbetsvillkor. Centerns program strävade efter att splittra den samlade styrkan av de fackligt organiserade arbetstagarerna.

FFC, facket i allmänhet och centerpartiet förde en grundlig offentlig diskussion om arbetsreformen som sannolikt försvagade huvudoppositionspartiets valframgång vid riksdagsvalet 1999. I presidentvalets andra omgång år 2000 var motkandidaterna utrikesminister Tarja Halonen (sd.) och centerpartiets ordförande Esko Aho.

FFCs centrala påverkare gav redan under första omröstningen sitt stöd till organisationens tidigare jurist, och under andra omgången ställde påverkarna i tjänstemannacentralorganisationerna sig på ett anslående sätt bakom Halonen. De fackliga påverkarna erfor att motparterna vid presidentvalet var den finländska välfärdsstaten som försvarades av Tarja Halonen och krossandet av den finländska arbetsmarknadsmodellen som drevs av Esko Aho. Tarja Halonen var den första kvinnan som valdes till Finlands president.

FFC klarade sig genom depressionen stark och funktionsduglig. Fackets inflytande i samhället är fortfarande starkt. De tre fackcentralernas sammanräknade organisatoriska styrka är ungefär lika stor som före depressionen. Enligt opinionsundersökningarna var FFCs anseende bland allmänheten år 2000 klart större än i början av 1990-talet.

Centralorganisationens ställning har inte förstärkts kontinuerligt och dess anseende har inte hela tiden förbättrats. FFCs kampanj för att öka röstningsaktiviteten vid riksdagsvalet 2007 upplevdes vara så kontroversiell och misslyckad, att den drogs tillbaka innan televisionen började sända ut reklamerna. Industrifackens fusionsprojekt och det faktum att de inkomstpolitiska lösningarnas period upphörde, när förbunden slöt över tvååriga kollektivavtal har lett till funderingar om centralorganisationens framtida ställning och uppgifter.

Det finländska arbetsmarknadssystemet och den trepartiska förberedelsetraditionen är så etablerade att Matti Vanhanens borgerliga regering som inled sitt arbete år 2007 inte föreslog några ändringar i dem. FFC har flera bestående kanaler för påverkan. Centralorganisationen får löntagarnas röst hörd både i Finland, i Europa och i världen.

Bilagor

Landsorganisationen i Finland 1907-1930

Ordförande

Eero Haapalainen	1907–1911
Matti Paasivuori	1911–1912
Oskari Tokoi	1912–1918
Johan Lumivuokko	1917–1918
Matti Paasivuori	1918–1920
Matti Väisänen	1920–1923
Edvard Huttunen	1923–1925
Erkki Härmä	1926
Matti Paasivuori	1926–1929
Edvard Jokela	1926–1927
Iisakki Heikka	1929–1930

Finlands Fackföreningars Centralförbund 1930-1969

Ordförande

Edvard Huttunen	1930–1937
Eero A. Wuori	1937–1945
Erkki Härmä	1945–1946
Emil Huunonen	1946–1949
Aku Sumu	1949–1954
Eero Antikainen	1954–1958
Reino Heinonen	1959–1960
Vihtori Rantanen	1960–1966
Niilo Hämäläinen	1966–1969

II ordförande

Väinö Tattari	1946–1949
Eero Antikainen	1949–1954
Vihtori Rantanen	1954–1960
Viljo Kuukkanen	1961–1966
Arvo Hautala	1966–1969

Finlands Fackförbunds Centralorganisation 1969-

Ordförande

Niilo Hämäläinen	1969–1974
Pekka Oivio	1974–1981
Pertti Viinanen	1981–1990
Lauri Ihalainen	1990–

II ordförande

Arvo Hautala	1969–1976
Olavi Hänninen	1976–1987
Aarno Aitamurto	1987–1996
Pekka Ahmavaara	1996–

III ordförande

Mikko Laaksonen	1969–1971
Pekka Oivio	1971–1974
Veikko Ahtola	1974–1976
Pertti Viinanen	1976–1981
Lauri J. Havia	1981–1982
Raimo Kantola	1983–1991

Viceordförande

Aarno Aitamurto	1991-1996
Pekka Ahmavaara	1996-2004
Matti Huutola	2004-

Medlemstal

Landsorganisationen i Finland 1907–1930

År	Total Medlemstal		
1907	25 197	1935	33 883
1908	24 009	1936	44 525
1909	19 928	1937	64 384
1910	15 995	1938	70 348
1911	19 640	1939	68 507
1912	20 989	1940	66 383
1913	28 031	1941	81 360
1914	30 871	1942	79 737
1915	31 134	1943	86 068
1916	39 814	1944	106 015
1917	160 695	1945	299 565
1918		1946	311 786
1919	40 677	1947	341 583
1920	59 470	1948	306 358
1921	48 589	1949	248 276
1922	48 176	1950	268 777
1923	48 146	1951	260 563
1924	47 312	1952	242 445
1925	50 472	1953	240 087
1926	62 058	1954	248 884
1927	75 846	1955	269 386
1928	90 231	1956	288 803
1929	70 435	1957	238 680

Finlands Fackföreningars Centralförbund 1930–1969

År	Total Medlemstal		
1930	14 947	1958	238 694
1931	19 568	1959	251 160
1932	18 930	1960	228 536
1933	19 847	1961	230 039
1934	27 160	1962	246 883
		1963	227 063
		1964	233 915
		1965	247 983
		1966	259 445
		1967	276 416
		1968	297 928

Landsorganisation i Finland 1960–1969

År	Total Medlemstal
1961	60 343
1962	64 872
1963	96 510
1964	103 176
1965	105 445
1966	107 412
1967	106 744
1968	95 166

Finlands Fackförbunds Centralorganisation 1969–

År	Total Medlemstal		
1969	566 263	1991	1086 590
1970	650 233	1992	1112 899
1971	722 364	1993	1136 292
1972	794 186	1994	1119 509
1973	847 357	1995	1111 350
1974	885 103	1996	1107 889
1975	920 640	1997	1100 244
1976	952 090	1998	1083 200
1977	961 256	1999	1073 873
1978	980 643	2000	1070 821
1979	1002 810	2001	1068 985
1980	1028 839	2002	1065 707
1981	1039 366	2003	1052 818
1982	1040 655	2004	1043 504
1983	1041 619	2005	1045 973
1984	1051 860	2006	1043 707
1985	1055 045		
1986	1066 790		
1987	1065 245		
1988	1092 405		
1989	1088 300		
1990	1071 324		

www.sak.fi